KÖZÖSSÉGEK PANELBAN – A DÓZSA ÉS A RÓMAI VÁROSRÉSZEK

Kronászt Margit

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés 3
2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek? 4
3. Irodalomtörténeti áttekintés Dunaújvárosról 7
4. A város terjeszkedése 9
4.1. Az új típusú, panelos építkezés 11
4.2. Weiner Tibor főtere és városközpontja 13
5. Kikapcsolódás, kultúra, közösségformálás 14
5.1. Múzeumok és kiállítóhelyek a városban 14
5.1.1. Intercisa Múzeum 14
5.1.2. Domanovszky Képtár 31
5.1.3. Magyar Papírmúzeum 33
5.1.4. Magángaléria, egyéb kiállítóhelyek és lehetőségek, DIN 35
5.2. Képzőművészet az új városban 36
5.2.1. Képzőművészek a városban 36
5.2.2. Köztéri művészet az új városban 38
5.2.3. Sztálinváros/Dunaújváros a művészetben 40
6. Összefoglalás 41
Felhasznált és ajánlott irodalom 42
Felhasznált és ajánlott források 45
Mellékletek 47
Fényképek 55

1. Bevezetés[1]

Az előző íráshoz hasonlóan röviden itt is szólok a közösség fogalmáról, a közösségépítés jelentőségéről, arról, hogy egy közösség mit adhat a tagjainak.

A sorozat negyedik tanulmányában ismét elmozdulok térben is időben egyaránt. Térben főként a Dózsa és a Római városrész fog szerepet kapni; de az országban is egyedülálló paneles építkezést szintén jelen munkában fogom tárgyalni. Az időbeli határt nem veszem szigorúan: a város történetének tekintetében inkább az 1980-as és 1990-es éveket fogom tárgyalni, azonban a bemutatott városrészek tekintetében kitérőt teszek korábbi és később időpontokra is, de hasonlóan korábbi munkáimhoz, itt is kiemelek szegmenseket. Ezúttal a már említett paneles építkezés mellett az Intercisa Múzeum történetét, valamint a helyi képzőművészetet igyekszem tárgyalni.

Az alábbi kérdésekre igyekszem választ adni. Hogyan terjeszkedett a város területe? Milyen új lehetőségek nyíltak a városlakók, és a környező települések lakói előtt? Milyen egyesületek, csoportok, együttesek, körök és klubok működtek a városban, ebben az időszakban? Milyen kikapcsolódási lehetőségei voltak a lakóknak?

Munkámat a lehetőségekhez mérten képi anyaggal egészítem ki és részletes irodalomjegyzéket csatolok hozzá.

[1] Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.
Ezúton is köszönöm Nagyné Hodik Mónika szakmai tanácsait, valamint lektorálását.

2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek?

Bár nem vagyok társadalomtudós – így nem is kívánok és nem is tudok tudományos igénnyel nyilatkozni a témáról –, de néhány szót mindenképpen szeretnék szólni arról, hogy egy-egy kisközösség mit adhat/adhatott az adott település életéhez, milyen jelentősége van/volt egy-egy település életében. A tanulmány célja az, hogy bemutassam, hogy Dunapentelén milyen lehetőségek álltak a lakók rendelkezésére ahhoz, hogy közösséget építsenek, közösséget formáljanak.

Az ember ősidők óta társas lény, ennél fogva szüksége van a másokkal való kapcsolatra, közös programokra, családdal és barátokkal eltöltött közös pillanatokra. Nem volt ez máshogy a régi időkben sem, így Dunapentele lakói számára is fontos volt, hogy kapcsolatot tartsanak másokkal, közösen dolgozzanak, munkán-iskolán kívüli szabadidős elfoglaltságokat keressenek maguk és családjuk számára.

Mi a közösség? Úgy gondolom, elsőként a közösség fogalmáról kell egy kicsit beszélnünk. A közösség mindig emberek csoportja, akiket valami összeköt: ez lehet családi vagy baráti kötelék, közös lakóhely vagy akár munkahelyi kapcsolódás is. A közösség biztonságot nyújt, tartalmat és célt ad az emberek számára; segítségükkel az egyéni érdekből csoportos érdek válhat, ezáltal elősegítve a cél megvalósulását. A közösségeket három típusra lehet osztani: lokális közösség, érdekközösség[2] és bensőséges kapcsolati közösség.[3] Munkám szempontjából a lokális közösségek a legfontosabbak, amelyeket a lakóhely köt össze, mely lehet szűkebb (egy utca) vagy tágabb (azonos város).[4, 5]

A közösségeket vizsgálhatjuk típus szerint: a tagok közvetlen kapcsolatban vannak egymással (pl. egymáshoz közel élnek) vagy eszmei kapcsolatot ápolnak egymással.[6] Fontosak azok a kritériumok is, amelynek meg kell, hogy feleljen egy közösség. Ezek a következők:

- kulturális hasonlóság
- azonos státusz
- interakciók a tagok között.

---

[2] *Az érdekközösségben „a tagok közös jellemzője az azonos rokonsági, munkavégzési, etnikai, vallási stb. hovatartozás, tehát valamely a lokalitáson túlmutató kulturális jellemző.”* KOVÁCS.http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

[3] *A bensőséges kapcsolati közösségben a tagok valamilyen közös eszméhez, világnézethez kapcsolódnak és ez jelenti számukra az összetartó erőt. Ilyen lehet pl.: egy vallási közösség.* Uo.

[4] UO.

[5] A közösség szó fogalmáról bővebben KOVÁCS. uo., 2021. március 8.

[6] UO.

A tagok ezeknek tudatában vannak, hiszen így jön létre az a közösség, amely mellett elköteleződtek, amivel azonos szemléletet ápolnak. Ennél fogva az emberek tudatában a közösség, mint fogalom, pozitív hangzatú szóként él.[7]

Egy közösség több funkciót is betölt:

- szocializáció
- gazdasági boldogulás
- társadalmi részvétel
- társadalmi kontroll
- kölcsönös támogatás.[8]

A közösségek erőforrásokat hoznak létre, egy olyan magot képesek létrehozni, amelyek megteremtik/megteremthetik a jövőt. A közösségek *képesek újjáépíteni a gazdasági struktúrákat, ha megfelelő bennük a szellemi erő és összefogás*.[9] Minden közösség számára fontos, hogy egyedi legyen, lakható, egészséges és biztonságos környezetet biztosítson az emberek számára. A közösségek összefogják/koordinálják az embereket napjainkban is és így volt ez a régi időkben is.

Hogyan lehet a közösségeket fejleszteni? A fejlesztés egy olyan folyamat, amely valamilyen formában előre mozdítja az adott közösséget, általában egy külső, szakszerű beavatkozás segítségével. A fejlesztés törekszik egy, a korábbinál jobb állapot létrehozására, arra, hogy megtanítsa az adott közösségnek azt, hogy hogyan tudja a saját problémáit orvosolni, megoldani. Maga a fejlesztés is több területre koncentrálhat (gazdasági élet, életminőség, intézményi vagy mentalitásbeli jellemzőknek a javítása), azonban jelen munkámnak nem tárgya ezeknek a részletes tárgyalása. Fejlesztés során mindig figyelembe kell venni, hogy a közösséget emberek alkotják, így a fejlesztéseket a tagok kezdeményezéseire kell alapozni, így mindig egy alulról jövő folyamatot létrehozva, folytatva. Az elsődleges cél minden esetben egy pozitív változás létrehozása.[10]

A közösségfejlesztés alulról építkezik, helyi gazdasági és humán erőforrásokra támaszkodva. A közjóra irányuló cselekvéshez a közösségi munkások alternatívákat dolgoznak ki, megszerzik a szükséges információkat, külső segítőket vonnak be (lehetnek külső fejlesztők,

[7] KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.
[8] UO.
[9] https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.
[10] KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

helyi polgárok, más települések képviselői, szakemberek, országos szervezetek képviselői, stb.). A közösségi folyamatban résztvevők természetesen együttműködnek az önkormányzatokkal is. Míg a település vagy területfejlesztés elsősorban az adott körzet infrastrukturális fejlesztésére irányul, addig a közösségfejlesztés a helyi társadalmak közösségeit fejleszti (humán fejlesztés).[11]

Jelen munkámban a paneles építkezés bemutatásán túl törekszem a város bővülését, fejlődését szemléltetni az olvasóval, valamint egyes szegmenseket közelebb hozni. Ezúttal kitérek a helyi kiállítóhelyek (Intercisa Múzeum, Kortárs Művészeti Intézet, Domanovszky Képtár, magángaléria) történetének a tárgyalására, valamint igyekszem bemutatni a helyi képzőművészeti életet is.

[11] https://vizsgazz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=752:20tetel&catid=83&Itemid=221, 2021. március 8.

3. Irodalomtörténeti áttekintés Dunaújvárosról

Jelen fejezetben egy rövid irodalomtörténeti áttekintést kívánok nyújtani az olvasónak, kiválasztva az általam felhasznált irodalmak közül azokat, melyek a legnagyobb segítségemre voltak munkám során.

Sztálinváros/Dunaújváros történetével több nagyszerű szakirodalom is foglalkozik. Az egyik legfontosabb az Erdős Ferenc és Pongrácz Zsuzsanna szerkesztésében megjelent *Dunaújváros története*[12] című kiadvány. Ez a monográfia talán a legteljesebben öleli fel Dunaújváros történetét az őskortól kezdve egészen a rendszerváltásig. A kötet a település minden korszakát feldolgozza, zárásként pedig megtalálható benne a város építészetének, képzőművészetének és közművelődésének a története is. Munkám szempontjából a legfontosabb adatokat a XIX. század második, valamint a XX. század első felének tárgyalása adta, de hasznosnak bizonyultak a korábbi fejezetek is.

Horváth Sándor *A kapu és a határ*[13] című munkájában többek között levéltári forrásokra, valamint korabeli újságokra támaszkodva igyekezett felépíteni a város korai történetét. Munkájában területenként haladva mutatja be az építkezés történetét és a lakosság életének alakulását. Könyve bővített és átdolgozott kiadása 2017-ben meg jelent meg az Indiana University Press jóvoltából az USA-ban.

Jelen munkámban kap helyet az Intercisa Múzeum történetének a rövid tárgyalása, melyhez több munka is a rendelkezésemre állt. A múzeum teljes történetét tekinti át és tárgyalja működésének első 50 évét a 2005-ben megjelent *Az Intercisa Múzeum első 50 éve*[14] címet viselő kiadvány. A többszerzős kötetben egyaránt helyet kaptak az egyes szakágakkal (történelem, régészet és néprajz) foglalkozó munkák, de a múzeum kialakulását és a gyűjtés megindulását is megismerhetjük belőle. Nagyon fontos fejezete, amely az évek során a múzeumban megfordult szakdolgozókat, tanulókat és segítőket sorolja fel.

---

[12] Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.

[13] HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)

[14] Az Intercisa Múzeum első 50 éve. Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2005.

A gyűjtéssel és főként a gyűjteményekkel foglalkoznak a következő kiadványok is. A *Vezető az Intercisa Múzeum római kőtárához*[15] végigkalauzolja a látogatót az itt kiállított római kori kőemlékek között. Gazdag fotóanyaggal ellátva. A *Vezető az Intercisa Múzeum állandó kiállításához*[16] címet viselő füzet pedig végig tekinti az egész állandó kiállítást, ezáltal a város teljes történelméről is rövid áttekintőket adva.

[15] LŐRICZ Barnabás: Vezető az Intercisa Múzeum római kőtárához. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 1996.
[16] MATUSS Lászlóné – SERGŐ Erzsébet – VISY Zsolt: Dunaújváros története az őskortól napjainkig – Vezető az Intercisa Múzeum állandó kiállításában. Az István király Múzeum Közleményei D. sorozat 131. szám. Dunaújváros, 1979.

4. A város terjeszkedése

A Fejér Megyei Történeti Évkönyv 9. kötetének tanulmányai között találjuk azt az írást, amely Weiner Tibor, [17] a város első főépítésze életével és munkásságával foglalkozik – de Weiner mellett felmerülnek a város bővülésére vonatkozó kérdések is. A tanulmány nyitó sorai a város bővülésének vázlatos tervéről szólnak. Hogyan indult és mit képzeltek el az 1980-as évekre?

Dunaújváros Fejér megye második városa. Lakosainak száma 1973-ban érte el az 50 000 főt. Területe 52 km^2. Az Országos Településhálózatfejlesztési Terv szerint a város szerepköre részleges felsőfokú

[17] Weiner Tibor alakja megkerülhetetlen a város építészettörténetét tekintve. Noha jelen tanulmány már a későbbi évekre fókuszál, azonban mindannak az építészeti fejlődésnek a létrejöttéhez kellettek az első évtizedben itt dolgozó, lelkes emberek, köztük az első főépítész is, akik munkájukkal megteremtették a későbbiekhez az alapot. Emiatt álljon itt egy rövid összefoglaló Weiner Tibor életéről és munkásságáról.
Weiner Tibor Budapesten született 1906-ban, polgári családban. – Apja gyárigazgató volt. – Elemi és középiskoláit Budapesten végezte. 1924-ben felvételt nyert a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán. […]Egyetemi tanulmányainak sikeres befejezése után, 1929-ben építészmérnöki diplomát kapott. 1928-29-ig Budapesten Ligeti és Molnár építészek irodájában dolgozott, ahol főleg lakóépületek tervezésében működött közre, mint gyakornok. […]Diplomájának kézhezvétele után azonnal külföldre utazott. Németországba ment, és 1929. szeptemberében hallgatója lett a Bauhaus dessaui iskolájának. […] BALLA – BARANYAI – REMETEY. 286.
1931 és 1933 között a Szovjetunióban élt emigránsként és egy moszkvai tervezőintézetnél, valamint moszkvai építészeti főiskolán tanársegédként dolgozott, majd 1933 és 1936 között a moszkvai várostervező intézet foglalkoztatta. Az 1936-os és 1937-es év is a fővárosban találta: a metrót tervező irodában dolgozott, majd később kereskedelmi épületeket tervezett. Itteni tartózkodása alatt szakmai szervezet tagja volt és sok publikációja jelent meg. 1937-ben hagyta el a Szovjetuniót, és – mivel haza nem jöhetett – Párizsba ment tovább, ahol a következő másfél évben építészeti irodák alkalmazásában állt. Időközben meg is nősült és feleségével 1939-ben Chilébe vándoroltak, ahol saját irodát nyitott, amely elsősorban lakó- és üzemépületeket tervezett elsősorban. Az 1940-es évek második felében oktatott a santiagói egyetemen, de előadásokat is tartott a szovjet építészetről. 1948-ban tudott családjával Magyarországra költözni.
1948. május 1-én az Építéstudományi Központban vállalt munkát. 1949-ben az Építésügyi Minisztériumban dolgozott, majd innen 1950-ben a Városépítési Tervező Intézethez helyezték át. Ekkor kapta a megbízást Sztálinváros tervezésére az Építésügyi Minisztérium tervezési főosztályától […] A vasmű 1948-ban megkezdett tervezését követően, a város tervezése 1950 januárjában kezdődött. A terv a Lakóterv szervezeti keretei között készült. Az első általános terv kidolgozása 1950 első felére esik, s ez 25 000 lakost vett figyelembe. Az általános tervvel egyidőben készült az első lakóegység beépítési terve és annak műszaki-kiviteli terve is. A tervezéssel párhuzamosan még ugyancsak az évnek első felében a kivitelezés is megkezdődött. BALLA – BARANYAI – REMETEY. 289-290.
Városunkban végzett munkájáról számol be az alábbi többszerzős kötetben: Weiner-Valentini-Visontai: Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya, mely 1959-ben látott napvilágot. Az ő nevéhez köthető az ún. szocialista-realista vagy szocreál stílus elterjesztése az országban, azonban munkájában kísérletezett modern elemekkel is. Jelentős magyarországi közéleti tevékenysége, 1958-ban pedig be is költözött a saját maga által tervezett városba és az újonnan megalakult Sztálinvárosi Tervező Iroda vezetője lett, mely ekkor még a megyei tanács felügyelete alá tartozott – ez 1960-ban változott meg, mikor az iroda önálló lett, előbb Sztálinvárosi, majd Dunaújvárosi Tervező Iroda néven.
1958 nyarán Weinert a Városi Tanács V.B. elnökhelyettesévé választották, de továbbra is ő maradt az iroda építészeti irányítója. Aktív közéleti szerepet vállalt a városban, tartotta a kapcsolatot a helyi zenészekkel, képzőművészekkel, azon dolgozott, hogy a városlakók számára egy minél színesebb, gazdagabb és tartalmas várost hozzon létre.
Életének utolsó éveiben is számtalan publikációja jelent meg, magyar és nemzetközi konferenciákon tartott előadásokat a szocreál stílusról, de szeretett városáról is. Munkáját szakmailag is rendkívüli elismerés övezte, már 1953-ban megkapta a legmagasabb hazai díjat, az Ybl-díjat, de később is számtalan alkalommal díjazták.
1965-ben hunyt el, *így búcsúzott tőle ravatalánál Farkasdy Zoltán építész: "…Weiner Tibor építész volt, az első szocialista magyar város tervezője – egyike a legnagyobbaknak -, aki már egy új kor, új léptékében dolgozott…"* BALLA – BARANYAI – REMETEY. 297.

központ lesz 1980-2000 között. Ennek a feltételei azonban zömmel már napjainkban is adottak. A város nagy ipari munkásváros, járási székhely. Hazánkban az első tervezett város. Tervezését 1950 elején kezdte meg a Weiner Tibor által irányított tervező kollektíva. A tervezés programja az induláskor 25 000 lélekszámú készenléti lakótelep megvalósítását írta elő. Az 1965-ben készült általános rendezési terv 1985-re 65 000 lakossal számol. Ma már a fejlődés üteme igazolja az általános rendezési terv célkitűzéseinek reális voltát.[18]

A város fejlődésére legnagyobb hatással az állami vállalatok voltak. Közvetlenül utánuk találjuk a sorban a szövetkezeti gazdaságokat, majd a tanácsi vállalatokat. Az állami vállalatok beruházásainak az összege a többszöröse volt a tanácsiaknak.

Az 1980-as években már nemcsak nagy vonalakban, országos szinten lehetett érzékelni a fennálló rendszer gazdasági, valamint politikai válságát, hanem már mindenhol – így városunkban – is érezhetőek voltak a hatásai. Az évtized első felében tapasztalható állami beruházások összege a második felére a harmadára csökkent (több, mint 9 milliárd forintról 3,3 milliárdra). Az állami összegeket a vállalatiak nem tudták pótolni, hiába növekedtek meg.

A lakosságszámban lassú csökkenés következett be. Legtöbben az évtized elején éltek a városban (60 736 fő), mely szám az évtized végére némiképp csökkent. Bár a lakosok száma csökkent, az újonnan átadott lakásokkal pedig nőtt a lakás állomány, a két szám még nem közelített olyan mértékben egymáshoz, hogy megoldódjanak az évtizedek óta húzódó lakás problémák.

Legtöbben az iparban dolgoztak továbbra is, valamint egyre több orvos telepedett le a városban, így az egyes körzetek leterheltsége is csökkent, ahogy az oktatás helyzete is javuló tendenciát mutatott és egyre jobban ki tudta elégíteni a felmerülő igényeket. Bár a statisztikák jól csengően hangzottak, de a valós problémákat véglegesen sem elfedni, sem pedig megszüntetetni nem tudták és az évtized végére, a rendszerváltás éveire egyre inkább előtérbe kerültek. Az 1989-1990-ben bekövetkezett politikai eseményeket Dunaújváros is megérezte, de a működő üzemekben és kiépített infrastruktúrának köszönhetően igyekezett belőle minél hamarabb kilábalni.[19]

[18] BALLA – BARANYAI – REMETEY. 286.
[19] ERDŐS-PONGRÁCZ 297-298.

4.1. Az új típusú, panelos építkezés

Ebben az alfejezetben a panelos[20] építkezéssel fogok foglalkozni: bemutatom annak kialakulását, jellemzőit és fejlődését kitérve Dunaújvárosra, hiszen országosan is egyedülálló módon itt alkalmazták először a módszert.

A város első főépítésze, Weiner Tibor már viszonylag korán felismerte, hogy a tömeges és főleg gyors lakásépítéseket gyakorlatilag iparosítással lehet hatékonyan megvalósítani. Ez lényegében annyit jelent, hogy az építkezés felgyorsítása érdekében a házakat előre gyártott elemekből kell felhúzni.

1957-ben a Városépítési Tervező Intézetben megkezdődött a tervezése az első ilyen kivitelezésű épületnek, majd 1958-ra készen álltak a műszaki kiviteli tervek is hozzá, majd az építkezés is elkezdődött. Ez egy 15 lakásos, többszintes panelház terve volt, melyet az első kísérleti panelházként is szokás említeni. 1959-ben adták át a kohó-habsalakbetonból épült házat.[21] Közel azonos szerkezettel további kettő követte még az első házat (az építkezések 1960-ban és 1962-ben kezdődtek).[22]

Az első panelépületek sajátos technológiával készültek: a helyszínen öntötték ki vasbetonból a teljes emelet magas, egy egész szoba falát kiadó paneleket, majd daruval a helyükre emelték őket. Ez jelentősen meggyorsította ugyan az építkezést a téglaépületekhez képest, de az igényekhez viszonyítva mégis lassúnak bizonyult. Igazi "gyorsítást" csak később, a házgyári technológia hozott majd.[23]

Ezek az épületek pincével, a földszint fölött pedig négy emelettel rendelkeznek, egy lépcsőházuk van, szintenként pedig három lakás található. Az első házaknál kavics helyett habosított salakot kevertek a betonba, amin később módosítani kellett, mivel így az épületek rossz hőszigetelésűek lettek – ez után már kavicsbetont használtak. Megépülésükkor ezek a házak külön utcát is alkottak, elhelyezkedésük kiváló volt (közel a Duna-part és a Városháza, de a városközpont is gyorsan elérhető volt), azonban 1990 után ez megváltozott. Bár a környezet átalakult, a házak ma is helyükön vannak.

---

[20] Panel: *előregyártott fal- vagy födémelem*. https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/p-F3534/panel-F35A1/, 2021. július 20.

[21] A településrendezéssel kapcsolatban lásd NEMESÁNSZKY. Jelölt információ forrása: 12. o. Online elérhető: http://www.fejermek.hu/anyagok/Dunaujvaros_egyeztetesi_anyag/TERV/Al%C3%A1t%C3%A1maszt%C3%B3/%C3%96r%C3%B6ks%C3%A9gVHT%20%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet.pdf, 2021. július 20.

[22] http://dunaujvarosmesel.hu/2019/10/28/a-varos-es-alkotoja/, 2021. július 15.
A három épület esetében eltérések mutatkoznak az ablakok méretében, valamint abban, hogy van-e balkonjuk vagy sem. De külső burkolatuk is más: az elsőt kohósalakkal, a másodikat habarccsal borították, az utolsót egyszerűen lefestették. http://dunaujvarosmesel.hu/2020/02/02/paneltortenelem/, 2021. július 20.

[23] Uo.

A következő fontos állomás egy, a Korányi Sándor utcában elhelyezett 150 lakásos társasház megépítése volt. A felhasznált szerkezeti elemeket az 5. sz. Sztálinvárosi Épületelemgyárban készítették el. Weiner ez irányú kísérletei alapján készültek el az első panelos típusú lakóépület tervek, melyek alapján városunkba 1783 lakás épült meg.[24]

Nagy jelentőséget tulajdonított a helyi építőanyagok gazdaságos felhasználásának, így többek között alkalmazta a Dunai Vasmű melléktermékét, a habosított kohósalakot, dédelgetett álma volt a Dunai Vasmű termékeire épülő acélszerkezetes lakó- és középület megvalósítása. Zömében középblokkos technológiával épült az általa tervezett beépítési terv alapján, az új városban először lakótelepszerűen megformált Barátság városrész.[25]

A Barátság városrész mellett Weiner irányította a Kapsza Miklós által tervezett Dózsa I. városrésszel kapcsolatos munkálatokat is. Ez a terület szintén a panelos technológián alapult.
Mindezek mellett Weiner kezdeményezésére kezdték el tervezni a Római Tábor területének beépítését. A Dunaújvárosi Tervező Irodában 1961-ben készültek el a terület részletes rendezési tervével. Ez alapján valósult meg a Duna-parti sáv beépítése 5 középblokkos épülettel. A Római városrész további építkezései már a halála utáni időszakra estek, így a Weiner által megkezdett munkálatokat kollégái folytatták, így valósult meg a Római városrész Martinovics utcától keletre eső területe.
Utolsó nagy munkája a Ságvári II. lakótelep építése, melynek tervezését szintén ő irányította.[26]

[24] Weiner kísérletező kedvét jelzi az is, hogy a panelos építkezés mellett kísérleti középblokkos lakóépületeket is tervezett. http://dunaujvarosmesel.hu/2019/10/28/a-varos-es-alkotoja/, 2021. július 15.
A panelos építkezéshez lásd még HORVÁTH Tamás: Paneltörténelem című cikkét a Dunaújváros mesél oldalon: http://dunaujvarosmesel.hu/2020/02/02/paneltortenelem/, 2021. július 20.
[25] http://dunaujvarosmesel.hu/2019/10/28/a-varos-es-alkotoja/, 2021. július 15.
[26] Uo.

4.2. Weiner Tibor főtere és városközpontja[27]

Az új szocialista város építésében kezdettől fogva nagy hangsúlyt fektettek a városközpont kialakítására, hiszen egy ilyen volumenű városban nem volt elhanyagolható szempont, hogy milyen külső kép fogadja majd a városba látogatókat.

1951 és 1954 között számos változat készült a különféle elképzelésekről. Ezekben a közös pont az volt, hogy mindenképpen egy központi tér körül helyezték volna el az egyes intézményeket. A város ekkoriban tervezett nagysága miatt egy központi térben gondolkodtak a tervezők. Úgy gondolták, hogy a szükséges (egységes stílusban megépült) intézményekkel együtt a főtér megépítése gyorsan megvalósítható lesz – ez azonban az évek során megcáfolódott, mivel egyszerre ennyi épületbe képtelen volt a város befektetni.

1956-ban új beépítési tervek készültek a központra, amely területileg felosztotta volna a funkciókat, valamint összekötötte volna az egymástól elválasztott lakóegységeket is.[28]

Gondot okozott az is, hogy a város és a Duna közti kapcsolatot hogyan rendezzék, hiszen a löszfal már akkor is mozgott, omladozott, így masszív épületek nem épülhettek meg – ráadásul a kérdést nehezíti a nagy szintkülönbség is. Az 1956-os terveken látható, hogy az igazgatási központ terének tengelyében tervezték a dunai kilátót, a látványra fókuszálva.[29]

Végül egyedül a pártház épülete valósult meg (ma Intercisa Múzeum). Ezt az eredeti terveknek megfelelő helyen és formában építették fel – bár az 1970-es években felmerült a Duna felé való kibővítés gondolata is, melyben az árkádsort középtengelybe állítva, mintegy tükrözték volna az épületet, ez az elképzelés azonban nem valósult meg.

A tér további kiépítése a Weiner-féle 1956-os tervek szellemében történt, amely alapján 1964-ben Weiner elkészítette a városi, járási tanács és pártház épületegyüttesére vonatkozó műszaki-kiviteli tervet is, azonban halála miatt már nem láthatta a főtér elkészültét. A Dunaújvárosi Tervező Iroda halála után terveket készített,[30] azonban a Városháza épületén is több alkalommal módosítottak – eredetileg óratornyot terveztek, hozzá kapcsolva egy három szintes épületkomplexumot, ám előbb az óratorony kinézete változott több alkalommal, majd a három szintet is kettőre változtatták.

---

[27] A városközponttal kapcsolatban lásd a sorozat harmadik tanulmányának a szocreál stílussal foglalkozó fejezetét is.

[28] http://dunaujvarosmesel.hu/2019/10/28/a-varos-es-alkotoja/, 2021. július 15.

[29] Uo.

[30] Uo.

5. Kikapcsolódás, kultúra, közösségformálás

Ebben a fejezetben a különféle, a városban működő kiállítóhelyek történetét és az általuk kínált programokat kívánom az olvasóval ismertetni, hiszen az ezen intézmények által kínált programok bevonzották és bevonzzák napjainkban is a város és a környező települések lakóit. Programjaik segítségével egyfajta közösséget is formálnak az érdeklődőkből, így történetük tárgyalása mindenképpen fontos része munkámnak.

5.1. Múzeumok és kiállítóhelyek a városban

5.1.1. Intercisa Múzeum

Amikor megkezdődött a város építése, akkor már nemzetközi szinten is ismert volt, hogy Dunapentelén őskori, valamint római kori leletek kerültek elő – gondoljunk csak az 1903-as régészeti feltárásokra vagy azokra a Paulovics-féle, 1920-as években végzett ásatásokra, amelyek után római kori emlékek kerültek a pentelei főtéren található Szentháromság szobor körül kialakított parkba. A korábbi régészeti kutatásokkal ellentétben a néprajzi munka szinte ismeretlen volt: az első világháború előttről nem ismert gyűjtés, a két háború közötti időszakból pedig mindössze három.[31]

Azonban az építkezés kezdetén mindez nem került fókuszpontba, nem figyelték meg a korábbi kutatási eredményeket és nem vizsgálták meg a területet sem, hogy kerülhetnek-e elő régészeti leletek. Az első régészeti objektumok 1950 októberében kerültek elő, az építkezés megkezdése után közvetlenül. Még ekkor sem igazán törődtek a leletek sorsával, így pusztulás is bekövetkezett. Ennek az vetett véget, hogy egy mérnök értesítette a Magyar Nemzeti Múzeumot, melynek köszönhetően megindulhatott a leletmentés, melyet Mozsolics Amália vezetett. A munkába bevonták a székesfehérvári Szent István Király Múzeumot is.

Az építkezésen sokáig úgy tekintettek a feltárásokra, mint valami rossz dologra, gyakorta előfordult az ős- és római kori leletek eldózerolása is, de a régészeket a Vasmű területére sem engedték be.[32]

Végül a nehézségek ellenére sikerült a bronzkori temetőben és településen körülbelül 1600 sírt és több bronzkincset feltárni és megmenteni, amely megalapozta az 1951-ben megalapított Sztálinvárosi Múzeum törzsanyagát.

---

[31] LUKÁCS László: A néprajzi kutatás eredményei Dunaújvárosban. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 41.

[32] Itt semmisült meg Európa egyik legnagyobb bronzkori urnatemetője, melyet a régészek tehetetlenül néztek végig. https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--6resz, 2021. július 15. A bevezetés fő forrása szintén ez a bejegyzés.

A következő oldalakon röviden bemutatom hogyan alakultak a történeti, régészeti és néprajzi kutatások az intézmény történetében, hogyan zajlott a restaurálás és a közművelődési munka; valamint, hogy a változatos kiállítások mellett milyen programokkal várták/várják a látogatókat az intézmény munkatársai.

Hogyan alakult az első feltárások után a feltárt leletek és más összegyűjtött műtárgyak sorsa? Hogyan lett múzeum az új városban?

A kezdeti ásatások után hamarosan felmerül az igény arra, hogy a feltárt leleteket helyben mutassák be, ahelyett, hogy elvinnék őket másik gyűjteménybe. Dunapentele belterületén azonban kivitelezhetetlen volt egy múzeum létrehozása, ezért úgy döntöttek az épülő városban kell azt létrehozni, amely így egyúttal bemutathatná nemcsak az új város történetét, hanem a területét is a kezdetektől fogva.[33] A Múzeumok és Műemlékek Országos Központja (a továbbiakban MMOK) felvette a kapcsolatot Weiner Tiborral, aki ekkoriban a Városépítő Tervező Iroda (a továbbiakban VÁTI) főmérnöke volt. Weiner szerint az épülő tanácsépület tornya talán megfelelő lett volna múzeumnak, mivel eredetileg is hasonló felhasználást szántak neki – így meg is kérték hozzá az engedélyeket az Országos Tervhivataltól (a továbbiakban OT).

A VÁTI elkészítette a terveket, melyeket az MMOK jóvá is hagyott, majd kérték az OT-t, hogy biztosítsa az anyagi fedezetet a múzeum közeljövőben való létrehozásához. Weiner hamarosan megbízást kapott a múzeumépület költségvetésének elkészítésére. A MMOK folyamatosan tájékoztatta a városi tanácsot. Berecz Bertalan tanácselnök 1951 nyarán az alábbi információkat kapta:

> *Addig is, mig az épület elkészül, a múzeum megvalósításához szükséges kutatómunka megindult: ásatások, történeti és néprajzi kutatások. A szervezés alatt lévő múzeum ügyeinek intézésével Gegus Imréné Veress Éva muzeológust bíztam meg. Felkérem, hogy a város dolgozóinak müvelődését és politikai nevelését szolgáló muzeumi munkát támogatni sziveskedjék.*[34]

Mindezek mellett megfelelő raktárhelyiséget, ideiglenes munkaszobát is kértek a szakemberek részére a Nehézipari Beruházási Vállalattól (a továbbiakban NEB), amit meg is kaptak egy kétszobás lakás képében.

Fülep Ferenc, az Országos Történeti Múzeum vezetője felajánlást juttatott el a MMOK részére: miután megtudták, hogy múzeumot kívánnak létesíteni Dunapentelén, így felajánlották segítségüket a régészeti kiállítás megszervezéséhez.

---

[33] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 5.
[34] Uo. 5.
Munkában az idézetek közlésekor mindenhol az eredeti helyesírást alkalmazom.

Az 1950 októberében indult ásatások után 1951 őszén megindult a szocialista város történetére vonatkozó anyag gyűjtése is:

A történész munkatárs, Sándor Andrásné Dobos Ilona 1951. október 5-én a városi pártbizottság és korábbi munkahelye, a Magyar Munkásmozgalmi Intézet javaslatára került az intézménybe. Segédmuzeológusi körbe 1952. július 1-jével nevezték ki. Ebben az időben ő volt az egyetlen olyan magyar muzeológus, akinek elsődleges feladata a szocializmus építésének dokumentálásával kapcsolatos teendők ellátása volt.[35]

Az új múzeumot végül 1951. december 21-én a *Sztálinváros története* című kiállítással avatták fel. Mivel a tanácsháza megépülésének terve kútba esett, így a múzeumnak is új helyet kellett keresni. Ez a kiállítás a mai Vasvári iskola három termében kapott helyet.

Az első szobában a bronzkor, a római kor és a honfoglalás előtti időszak, a másodikban Dunapentele története a középkortól 1848-ig, a harmadikban a jelen és a jövő került bemutatásra.[36]

Az intézmény ekkor helytörténeti múzeum volt, megbízott vezető irányította és a kezdeti időszakban kevés dolgozója volt. 1952-ben a múzeumi dolgozók a József Attila utca 8. szám alatt egy, a NEB által kiutalt lakásban meglehetősen spártai körülmények között éltek. Helyszűke miatt időszaki kiállításokat sokáig a moziban vagy a különböző kultúrotthonokban lehetett szervezni – a múzeum és a könyvtár ekkoriban az iskola „albérlője” volt.

A várostörténeti gyűjtőmunka ekkoriban egyet jelentett a szocializmus építése korszakának anyaggyűjtésével, azonban az első másfél évben a múzeumot tudományos vonalon egyáltalán nem ellenőrizték – és mai napig is lényegi kérdés a legújabb kor kutatásának szempontjából, hogy mi az, ami megőrzése érdemes.[37]

A néprajzi kutatás 1951-ben indult meg Veress Éva munkájának köszönhetően, aki több, értékes gyűjtést is végzett Dunapentelén mezőgazdaság, viselet és különféle szokások tekintetében. Dobos Ilona ekkoriban az ország minden tájáról a városba érkezőket interjúvolta meg az általuk hozott hagyományokról és szokásokról.[38, 39]

---

[35] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 49.
[36] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 6.
[37] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 50.
[38] LUKÁCS László: A néprajzi kutatás eredményei Dunaújvárosban. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 41.
[39] 1951-ben társadalmi munkában előbb a Néprajzi Múzeum, majd az Eötvös Lóránd Tudományegyetem néprajztanárait rendelték Dunapentelére. Eredetileg az építkezésben kellett volna részt venniük, azonban felmerült a gondolat, hogy inkább a múzeum munkát segítsék. Ennek köszönhetően számtalan kezdő és már tapasztaltabb néprajzos érkezett az épülő városba, majd járt le napi rendszerességgel az ófaluba, hogy feljegyezze a szokásokat, fényképeken dokumentálja a falu életét. A kutatók között találjuk többek között Boross Mariettát, Csilléry Klárát vagy Dömötör Teklát és Morvay Juditot is. Az így gyűjtött anyag nagy része a mai napig kéziratos formában lelhető fel.

1953. augusztus 1-jével érkezett meg a városba Bóna István és Bóna Istvánné Vágó Eszter, régészházaspár és Bóna István kinevezték a múzeum vezetőjévé. Gegusné néprajzi kutatásokat folytatott egészen a következő évig, amikor is helyette Sergő Erzsébet lett a múzeum néprajzosa. Már ekkor is dolgozott a múzeumban restaurátor, Horváth János személyében.[40]

A Dunai Vasmű és a hozzá kapcsolódó lakótelep, majd város építésének kiemelkedő eseményeihez fűződő emlékanyag összegyűjtése, a várossal kapcsolatos képzőművészeti alkotások folyamatos beszerzése jelentette a legfontosabb feladatot. Az élő képzőművészek alkotásainak megvásárlására anyagi fedezet azonban nem mindig állt rendelkezésre. A fotóarchívum létrehozására 1953-ban került sor: a Magyar Fotótól történő vásárlásra a minisztérium 1400 forintot biztosított.[41]

Bóna István vezetése alatt a munka fókuszába a gyűjtés, feldolgozás, anyagmegóvás és a nyilvántartás állt; valamint népművelő feladatokat is el kellett látnia az intézménynek.

A múzeum területi széttagoltsága hátrányosan befolyásolta a munkát: az állandó kiállítás és egy iroda a húsztantermes iskolában, a többi iroda és a restaurátor műhely az L/1-es épület egyik kétszobás lakásában működött. A raktározás szerte a városban, múzeumi anyag tárolására teljességgel alkalmatlan pincékben történt, amelyeket ráadásul úgy kényszerült sorra feladni a múzeum, hogy helyettük nem kapott megfelelőbbet. Az 1951. évi ásatás, a bronzkori nagytemető és telep anyagát ezért Szentendrére kellett szállítani.[42]

Az intézményvezető a fenti problémák megoldását egy állandó múzeumépület létrehozásában látta, valamint abban, hogy megfelelő eszközöket és feltételeket biztosítanak a munka végzéséhez.[43]

A múzeum következő néprajzosa Sergő Erzsébet volt, aki két hosszú időszakot is az intézményben töltött: először 1954 és 1967 között állt a városi múzeum alkalmazásában. Munkája során főként Dunapentelére koncentrált minden aspektusból: népi bútorok, cserépedények, táplálkozás, női viselet, népszokások. Kutatásai alapján számos publikációja

---

A tanulmány szerzője főként a dunapentelei tanyavilágot kutatta, 1974-től kezdve több alkalommal is vizsgálódott a településen, kutatásainak eredményei pedig publikálásra is kerültek.
LUKÁCS László: A néprajzi kutatás eredményei Dunaújvárosban. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 44-45.

[40] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 6-7.

[41] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 50.

[42] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 7.

[43] Neve ekkor Sztálinvárosi Állami Múzeum.
Szakmai ügyekben a Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztálya Vidéki Múzeumok Osztályának irányítása alá, gazdasági ügyekben pedig a Költségvezetési Osztály alá tartozott. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 7.

jelent meg. Kezelte a múzeum akkori állandó kiállításaiban a néprajzi részét, valamint a jelenleg is látogatható állandó tárlat néprajzi szobáját is ő rendezte be eredetileg.[44]

Már az 1950-es évek első felére kialakultak a népművelő munka főbb területei. A leglátványosabb természetesen a kiállítások rendezése volt, hiszen ezekkel lehetett és lehet látogatókat „csalogatni" a múzeumba. De már a kezdetekkor is törekedtek a tudományos, valamint ismeretterjesztő előadások tartására, melyek szintén tartalmas programot kínáltak az érdeklődőknek. Az ifjúság részére ekkoriban szakköri foglalkozásokat rendeztek főként. A múzeum tevékenysége rendszeresen helyet kapott a helyi újság lapjain.[45]A múzeum első állandó és időszaki kiállításait 1955-ig közel 60 ezer fő látogatta meg.[46] Időszaki kiállításokat és előadásokat a helyhiány miatt általában kultúrotthonokban tudtak tartani. Erről az időszakról az alábbiak mondhatók el:

A hagyományos régészeti, néprajzi, képzőművészeti tárlatokon kívül nagyon változatos témakörök jelennek meg. Fotókiállítások, - helyi és külföldi anyagokból, gyerekrajz-kiállítások, munkásmozgalom történeti – főként évfordulókhoz kapcsolódó bemutatók, emellett természettudományos tárgyú, valamint pl. képeslaptörténet stb.[47]

1954 őszén Bóna István a fővárosba került, ott folytatta a tudományos munkát, helyben pedig felesége váltotta az intézmény vezetésében. 1954 októberében következett be az újabb változás: a múzeum elfoglalta új otthonát. A Mérnök Klub volt helyiségeibe költözött, az Ady Endre utca 5. szám alatti ház első emeletére, melyet végleges helynek gondoltak.[48] Az első időszaki kiállítás *Sztálinváros a képzőművészetben* címmel még ez év decemberében megnyílt, majd 1955. április 4-én az állandó kiállítás is, *Sztálinváros története* címmel. A raktárhelyzet továbbra is kritikus volt, a gyűjteményeket sem tudták gyarapítani.

Megkezdődött a római kövek összegyűjtése, majd 1955-től egy kőpark felállítása, azonban a ház lakói ezt nem támogatták, emellett a következő években a múzeum és a minisztérium közötti viszony is rossz volt – de a városi tanáccsal is minimális kapcsolat volt.[49] Szakmai együttműködés viszont kialakult a Szent István Király múzeummal több tekintetben is:

---

[44] LUKÁCS László: A néprajzi kutatás eredményei Dunaújvárosban. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 43.

[45] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 91.

[46] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 92.

[47] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 92.

[48] Azonban a gondok gyakorlatilag rögtön jelentkeztek: az épület földszintjén működött a Kossuth étterem, amely miatt állandó ételszagban közlekedtek a vendégek. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 7.

[49] A minisztérium bírálta a munkafegyelmet és az 1956-os munkatervet el sem fogadták.
MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 8.

restaurálásban és publikálásban, de kiállítások rendezésében is. Időközben kiderült az is, hogy az Ady Endre utca nem a végleges helye lesz a múzeumnak. Felmerült ugyan több ötlet, de egyik sem volt megfelelő.

1955-ben Sergő Erzsébet vezetésével muzeológia szakkör indult az óvárosi Szórád Márton Általános Iskolában, de a gimnázium történelem szakköre is bekapcsolódott a munkába. Előbbi esetben a diákok segédkeztek a gyűjtésben, az utóbbi szakkör számára pedig rendszeres előadásokkal készültek a muzeológusok.[50]

1955-ben a történeti gyűjteményi tárgyi anyaga makettekkel, modellekkel, tervrajzokkal, újítások eredeti példányaival bővült; a dokumentumanyagot pedig újságok, röplapok, plakátok, emléklapok, jegyzőkönyvek gyarapították. Bekerültek mindezek mellett a Vasmű termékei is: vas, acél, tűzálló tégla, stb.[51]

Dobos Ilona 1957-ig állt a múzeum alkalmazásában, de az 1957. évi jelentésben már nem szerepelt várostörténettel kapcsolatos tevékenység:

1958-ban a gyűjtemény 103 újkortörténeti és 43 képzőművészeti, ideiglenesen leltárba vett darabot számlált. Az újkori anyag nagyrészt műszaki újításokból állt, amelyekre még nem volt leltározási utasítás.[52]

Helytörténettel kapcsolatos írás legközelebb 1961-ben jelent meg, a régész Makkay János tollából, egészen addig történész munkatárs nélkül működött az intézmény.

A városnév megváltozása után megváltozott a múzeum neve is: Dunaújvárosi Állami Múzeum, mely 1961. december 20-án a Fejér Megyei Tanács V.B. hatáskörébe került a megyei múzeumi hálózat kialakítása során.[53] A következő év májusában Dr. Fitz Jenő megyei múzeumigazgató Dunaújvárosi Múzeumra változtatta az intézmény nevét. A helyi intézmény igazgatója továbbra is B. Vágó Eszter volt, a gazdasági ügyeket pedig 1962 év közepén vette át a Szent István Király Múzeum a korábbi intézőtől. Az intézmény szűkös anyagi keretek között mozgott, ezért a munkát gyakorta társadalmi munkában végezték.

1963-tól a tudományos munkáról végre elmondhatjuk, hogy egységben és összhangban folyt. Éves tervvel és költségvetéssel dolgoztak, létrehozták a szükséges egységeket (restaurátor, közművelődés, stb.). Az intézmény kettős irányítás alatt állt. Ugyanakkor elmondható az is,

---

[50] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 92.

[51] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 50.

[52] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 50-51.

[53] *... ekkor az Ady Endre utcai épület első emeletén lévő kiállítótermeken és irodán kívül a második emeleten három raktárhelyiséggel is rendelkezett, összesen mintegy 270 négyzetméternyi területet tudhatott magáénak. Ezen kívül raktárai voltak két Kossuth Lajos utcai, valamint egy-egy Vasmű úti és Úttörő utcai légoltalmi pincében.* MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 8.

hogy sokáig megoldatlan volt a népművelő pozíciójának kérdése: az 1960-as, 1970-es és 1980-as években gyakorta betöltetlen volt a poszt különböző okokból kifolyólag.

1963-ban a Római Tábor területén indultak régészeti feltárások, ahol a nagy mennyiségű, újonnan előkerült leletanyag miatt újra előtérbe kerültek a raktározási gondok. Az ásatások több éven keresztül folytak, így a kiutalt újabb és újabb pincék hamar megteltek műtárgyakkal. Raktározási céllal a minisztérium 1967-ben megszüntette az állandó kiállítást, amely helyett év végén jóval kisebb területen tudtak újra nyitni, de rövidesen már az ideiglenes kiállítások rendezése is lehetetlenné vált az épület rossz állapota miatt.[54] Csökkent a látogatók száma is, megnehezedett a tudományos feldolgozás. A helyzet felszámolására a minisztérium 1967-ben megvásárolta a pártház épületét, hogy majd oda költözzön a múzeum és a könyvtár.

A helytörténeti kutatások az évtized első felében gyakorlatilag szüneteltek, bár a gyűjtemény némiképp bővült ebben az időszakban is. Dr. Bóna Istvánné, múzeumigazgató 1964 februárjában kérvényezte egy mellékfoglalkozású újkori történész státus létrehozását, melyben a városi tanács is támogatta. Megfelelő jelölt hiányában a poszt betöltésére sokat kellett várni, végül a megoldást Salamon Konrád jelentette, aki 1965 és 1981 között töltötte be a történészi pozíciót. Az évtizedben folyamatosan külső munkatársak is segítették a helytörténeti kutatások végzését, melyek 1967-ben kaptak először igazán hangsúlyt: jubileumi eseményekhez kapcsolódó anyaggyűjtések és időszaki kiállítások bemutatása formájában.[55]

Mr. Sherlock Holmes és Mr. Angyalt hiába kerestük. A két jeles detektív úgy látszik más ügyekkel van elfoglalva, így kénytelen-kelletlen, a magunk apparátusával indítottuk meg a nyomozást. Az ügy pedig nem mindennapi. Elveszett egy múzeum. Azaz van egy múzeum, amelyik nincs – illetve nincs egy múzeum, amelyik van. Kinek-kinek ízlése szerint. A rejtély titkát vagy titok rejtélyét nem sikerült teljes egészében felfedeznünk, de némi kezdeti eredményeket elértünk. Azokat közreadjuk.

Az első nyom

Az első jelzéseket olvasóink adták. Távoli vendégeket akartak elkalauzolni Közép-Európa egyik leggazdagabb római kori anyaggal rendelkező múzeumába, de csak egy épületet találtak az Ady Endre utcában s azon egy tábla, mely szerint a múzeum, hétfő kivételével, ettől és eddig nyitva tart. Az első emeleten, ahol egyesek tudni vélték, hogy a múzeum tartózkodik, semmi nem jelezte létét. Azaz egy

[54] Kicsi terület, beázások. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve 9.
[55] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 51-52.

halvány gép-betűs felirat, mely tudatta, hogy a jeles intézmény átrendezés miatt zárva. Mivel egyesek rettenetes kitartással hónapokon át odajártak megtudni, meddig tart az átrendezés, s mindig csak a cédulát találták – gyanús lett az ügy.

A következő nyom egy jelentésből bukkant elő, melyet a Városi Tanács VB művelődésügyi osztálya készített a tanács művelődésügyi állandó bizottságának. Így szól az inkriminált rész: „A múzeumi munka nagyságához képest a rendelkezésre álló helyiségek még megközelítőleg sem tudják kielégíteni a felmerülő igényeket. Ezért kénytelen volt a múzeum lebontani kiállítását és raktárnak rendezni be a helyiségeket. Ezzel a kényszerű helyzettel viszont teljesen megszűnt népművelési jellege.

Ennyi nyomból – ehhez már nem kell különösebb zsenialitás – könnyű kiokumulálni a tényálladékot:

1. *A dunaújvárosi Városi Múzeum nem veszett el. Az épület a mai napig sértetlenül áll az Ady Endre utcában*
2. *Ami elveszett, az csak a múzeum népművelési jellege. Hiszen a múzeum a műtárgyak, régiségek gyűjtésével és kiállításával foglalkozó tudományos jellegű intézmény, illetve az az épület, melyben a fentiek elhelyezést nyernek.*
3. *Akkor hát mégis elveszett a múzeum?!*

A fene se érti!

A nyomok mégis az Ady Endre utcába vezetnek

A múzeum épületében találkozott nyomozónk a Fejér megyei Tanács VB művelődésügyi osztályának munkatársával, dr. Bodrogh Györggyel és Salamon Konrád helytörténésszel, a ki a Múzeumok Fejér megyei Igazgatóságának igazgatója írásbeli megbízásából jelenleg múzeumvezető. (Hatáskörét pontosan nem értjük, mert a dunaújvárosi múzeumnak van kinevezett igazgatója: dr. B. Vágó Eszter.) Dr. Bodrogh György szerint jelenleg kár írni az egészről (azaz, hogy stílszerűek maradjunk: kár folytatni a nyomozást). A dunaújvárosi múzeum kiállításának lebontása és a múzeum bezárása a nagyközönség előtt ugyanis elkerülhetetlen és szükségszerű. Különben is „ez a Múzeumi Főosztály tudtával, javaslatával történt.”

- *Ha hiányoljuk is, hogy ez így van, ennek így kellett lennie – folytatta. – A partfalvédelem során olyan óriási mennyiségű anyag került elő, hogy azok raktározása, rendszerezése és leltározása miatt be kellett zárni a múzeumot. Igaz az, amit mondott, hogy van egy múzeum, ami nincs, de hát ez a múzeum már fél esztendeje sem volt. Akkor érdemes ezzel az egésszel komolyan foglalkozni, ha majd a Városi Tanács VB-anyagként tárgyalja a múzeum munkáját, illetve, ha ezt az egész múzeumügyet a VB napirendre tűzi. Akkor majd lehet támogatni a múzeum dolgát.*

A mondottaknak egy-két dolog ellentmond. A leletmentések anyagát nem a múzeum épületében raktározzák, hanem L-épületi pincékben. A régebbi kiállítási helyiségek nagyobbik hányadában jelenleg nagyon szép délszaki növények pompáznak, melyek nem valószínű, hogy a partfalvédelmi leletmentésekből kerültek elő. Végül: ha nem is a múzeum gazdag anyagához méltó, de mégis volt még fél esztendeje is régészeti kiállítás a múzeumban. Az idén viszont csak egy többé-kevésbé érdektelen

alumínium-kiállítás, melyről senki sem tudott, csak az, aki véletlenül odavetődött. Bizonyítékul hadd hozzak fel egy vendégkönyvi bejegyzést az alumínium-kiállítás idejéből: A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Pest megyei szervezete kb. egy évtizede hozta a múzeum anyagának megtekintésére a különböző csoportokat, évente több ezer főt. A múzeum jelenleg kiállított anyaga kiránduló csoportjaink érdeklődési körébe nem tartozik, és bár továbbra is jönnek kirándulók Dunaújvárosba, a múzeum meglátogatására nem fog sor kerülni. Dunaújváros múltja helytörténeti kiállítás fejlesztését lehetővé tenné, kiegészítve az elmúlt 17 év alatt elért eredményekkel. A bejegyzés dátuma: 1967. május 3.

Ami a múzeumból megmaradt

A kiállítás, ergo a „népművelési jelleg" – úgy tűnik – menthetetlenül elveszett. Megmaradt viszont a múzeumi munkákból a régiségek gyűjtése egy feldolgozása. A legjelentősebb kétségkívül az a leletmentés, amely dr. B. Vágó Eszter irányításával folyik.

- *Nagyszerű anyagot találtunk – 340 sírt tártunk fel, egy egész római temetőt a partfalnak a Vigadótól a L 14-es épületig terjedő részén. Csodaszép faragott síremlék került elő, többek között egy négy és fél méter magasságú is. Ezen kívül egy-két olyan emlék, melyek félreérthetetlenül bizonyítják, hogy a Római Birodalom császárai nem örvendtek valami nagy népszerűségnek Intercisában. Olyan tárgyi bizonyíték is előkerült, mely perdöntő lehet Intercisa korának meghatározásában. E szerint már az I. században létezett ez a település. A nagy, jelentős munkával éppen szerdán végeztünk. Most a szegények lakótelepéhez értünk, s bár túl sokat nem várhatunk, meglepetésben ott is lehet részünk. Az is bebizonyosodtt, hogy ezen a részen nem középkori falu van, hanem római kori.*

Salamon Konrád a következőket mondta:

- *A leletmentésen, az ásatásokon és a régészeti anyag feldolgozásán kivül folytatódik a helytörténeti kutatómunka is. Jómagam ebben az évben már 800 tételt beleltároztam. Munkásleveleket. Ezután kerül sor a tárgyi emlékek leltárbavételére és rendezésére… Sajnos, valóban szűk a helyünk. A régi kiállítási helyiségekből el kell vennünk. Arról szó van, hogy a megmaradt részben majd kamara-kiállításokat rendezünk, de hogy mikor, azt nem tudom… A néprajzi anyagot pedig ki lehetne állítani abban a műemlékjellegű óvárosi házban, melynek megvételéről már évek óta szó van…*

*

Itt a nyomozás befejeződik. A múzeum a nagyközönség számára tényleg elveszett, s teljes egészében csak akkor találtatik meg, ha majd 1970 körül átköltöznek a jelenlegi pártházba. Ott lesz annyi hely, hogy régészeti és helytörténeti anyag gazdagságát méltóan reprezentáló kiállítás nyíljon meg. A teljes „elveszés" ténye azonban egyáltalán nem szükségszerű. Egyes-egyedül a Múzeumok Fejér megyei Igazgatóságának illetékesein múlik, hogy a szabad termekben minél előbb összeállítsanak kisebb régészeti anyagot. Legalább ízelítőt adnának a dús leletekből, melyek jelenleg kilenc pincét töltenek

meg teljesen. Ez is hasznos, ez is értékes lenne. Ennyi megérdemelnének a dunaújvárosiak is, de az idelátogató idegenek is. Persze, a jelenlegi megoldás sokkal kényelmesebb.[56]

Az első évek újságjainak és szóróanyagainak összegyűjtésére többször is kísérletet tettek a múzeum dolgozói és felhívást intéztek a hírlap hasábjain keresztül a város lakóihoz. Érdemes elolvasni ezzel kapcsolatban az egész cikket 1965-ből, mely nemcsak az aktuális gyűjtésről szól, hanem az ásatásokról, a múzeum feladatiról és a város történetének újkori korszakolásáról is:

Az elmúlt néhány év alatt a városban folyt intenzív régészeti kutatásokat figyelve és eredményeit látva, sokakban talán az a kép alakult ki, hogy a városi múzeum elsősorban, vagy csak kizárólag a régészeti emlékek gyűjtésével foglalkozik. Sietünk ezt a talán néhol meglévő elképzelést eloszlatni, és egyúttal néhány, az újkori emlékek gyűjtésével kapcsolatos nehézségünket részletezni. Célunk éppen az, hogy az alábbi problémáinkhoz az olvasók segítségét is kérjük.

A múzeum természetesen a város történetére vonatkozó minden dokumentum gyűjtésével, megőrzésével és bemutatásával foglalkozik. Ma még több objektív akadálya van annak, hogy e követelményeknek nem tudunk teljes egészében eleget tenni. Elsősorban a helyhiány, valamint az, hogy nincs megfelelő, az újkori történettel foglalkozó szakemberünk. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy ne is gyűjtsük a legújabb kori történetünkre vonatkozó emlékeket. Ennek fontosságára egyébként helyi tényezők is figyelmeztetnek.

Tudjuk, hogy a történelmi események megítéléséhez, különösen pedig a rájuk vonatkozó fontos dokumentumok kiválasztásához bizonyos történelmi távlat szükséges. Mire azonban ez a történelmi távlat bekövetkezik, általában már alig található megfelelő, egykorú és hiteles dokumentum. Így pl. a magyarországi munkásmozgalom történetére vonatkozó források összegyűjtése éppen ezzel a problémával küzd. Saját esetünkben tehát nem szabad megvárnunk e történelmi távlat beköszöntését, hanem minél hamarabb hozzá kell kezdenünk anyaggyűjtéshez. Városunkban ez különösen fontos. Hiszen nem is kell bizonyítanunk, hogy az alig 15 éves Dunaújváros története a felszabadulás utáni Magyarország történetének speciális keresztmetszete. Ma már napirenden van a szocialista magyar társadalom, és ezen belül a szocialista ipar történetének megírása. Ebből a város és a Vasmű történetét kihagyni nem lehet. Fontos előfeltétel azonban a megfelelő forrásanyag összegyűjtése. Kötelességünk ezen kívül, hogy utódaink számára örökül hagyjuk a város építésének kezdetére vonatkozó, jellemző és mindig felhasználható dokumentumokat is.

A történeti kutatás Dunaújváros történetében máris három korszakot különböztet meg: a rohamos építés időszakát 1949-1953 között, az 1953-1957 közötti, lassúbb, ingadozó periódust, és végül az 1957-től máig is tartó, egyenletes és biztos fejlődés szakaszát. Elképzelésünk szerint különösen az

[56] *Elveszett egy múzeum.* In: Dunaújvárosi Hírlap, 1967. 06. 16. 4.
A múzeum költözésével kapcsolatban még több hosszabb-rövidebb hír is napvilágot látott. Ezekből a válogatást lásd a mellékletek között.

1949-1953 közötti évek anyaga az, amelynek összegyűjtése halaszthatatlan, egyben pedig igen gyümölcsöző feladatnak látszik. Nézzük, mire is gondoltunk elsősorban!

Gyűjteményünkben hiányosan vannak meg a város első újságjának példányai, különösen 1950-1951-ből. Nagyon jó lenne, ha az olvasók közül azok, akik ilyenekkel rendelkeznek, át tudnák adni a múzeumnak. Nem is beszélve arról, hogy az ijfúsági táboroknak saját külön kiadványaik voltak, amelyek alig-alig találhatók meg a könyvtárakban. Érdekesek lehetnek olyan röplapok, melyek fontos politikai, vagy gazdasági eseményekkel kapcsolatosak. Fel kell kutatnunk egykori munkaversenyfelajánlásokat, brigádnaplókat. Különösen érdekelne bennünket néhány, az első sztahanovista brigádokkal kapcsolatos adat. Rendkívül érdekesek lehetnek a város és a Vasmű építésén készült egykori amatőr fényképfelvételek. Természetesen olyanok is, amelyek nem hivatalos alkalmakkor, hanem a mindennapok munkája, vagy szórakozásai alkalmával készültek. A múzeum birtokában nincs egyetlen, ez évekből származó olyan kitüntetés sem, amelyet állami, vagy társadalmi szervektől a kiváló dolgozók kaptak.

Tudományos szempontból rendkívül sok kérdést vet fel a szocialista város, és az egykori mezőföldi falu találkozására, majd együttélésére és összeolvadására vonatkozó minden adat. Hogyan alakult a tsz-mozgalom, a nagy építkezés szomszédságában? Ezzel összefügg az ún. munkásfolklór kérdése. A magyar néprajztudománynak egyik központi feladata ez ma is: mi volt és a mi a fejlődő, szocialista társadalom hatása az egykori népi folklórra, elsősorban a népdal- és népmesekincsre. Egyes népdalokat a munkások az aktuális eseményekhez, problémákhoz, vagy éppen az alakuló városszellemhez alakítottak. Ilyenek összegyűjtése igen érdekes és fontos lenne, és erre a célra rendelkezésre áll a magnetofon.

Sok minden, számunkra lényeges kérdésről írtunk, sok mindenre nem tértünk ki. Arra kérjük azonban az olvasókat, hogy nézzenek körül saját házatájukon, és amiről gondolják, hogy számunkra fontos lehet juttassák el hozzánk. Szívesen fogadunk akár egyetlen fényképfelvételt is, de ha van, kézírásos naplókat is. Velünk együtt mindenki nagyon jól tudja, hogy a legújabbkor a múzeológiának éppen az a területe, amely csak a lakosság legszélesebb rétegeivel együttműködve fejleszthető tovább.[57]

A gyűjtés kérdésköre mellett más, érdeklődésre számot tartó témákkal kapcsolatban is írt a helyi újság a múzeumról. Vegyük csak az alábbi rövidhíreket:

R. Tringham, az edinburi egyetem aspiránsa meglátogatta a dunaújvárosi Múzeumot. Nagy elismeréssel szólt a gyűjteményről, különösen a római és az őskori leletekről, amelyek közül számos darab európa-szerte ritkaságnak számít.[58]

---

[57] *Gyűjtsük a ma történetének dokumentumait – A Városi Múzeum felhívása.* In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.

[58] Apróhír. In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.

A dunaújvárosi Múzeum két munkatársát, dr. B. Vágó Esztert és a dr. Makkay Jánost meghívták az 1966. évi prágai nemzetközi régészeti kongresszusra. A dunaújvárosi régészek beszámolnak a kongresszuson a dunaújvárosi Múzeum nemzetközileg is tekintélyes ásatásainak tudományos eredményeiről.[59]

1967. május 1-től az intézmény Salamon Konrád irányította, Bónáné pedig az újonnan létrehozott Fejér Megyei Múzeumok Dunaújvárosi Ásatási Csoportjának vezetője lett. A csoport közvetlenül a megyei múzeumigazgató irányítása alá tartozott.

1970-ben Bóna Istvánné Vágó Eszter az intercisai nagytemető 1528-as sírjának feltárása közben június 18-án elhunyt.

Lehetetlenség nem gondolnom rá, és lehetetlenségnek tűnik, hogy búcsút kell vennem tőle. A szavakat nem keresnem kell ehhez a búcsúhoz, hanem vissza kell fognom őket; egyszerű, lapidáris mondatok illenek csak hozzá, olyanok, amelyek nem hamisítják meg alakját.

Csaknem két évtizeden át élt közöttünk. Szerényen, feltűnést nem keltve, hivatása természetéből fakadó csendes önérzettel. Az volt, aminek lennie kellett – ancilla culturae humani ceneris, szolgálója az emberi kultúrának, múltbe süllyedt évezredek történetének ébresztgetője.

Ha életének itt töltött idejéről krónikát írt volna, bizonyára a leletmentő ásatások történetének eseményei osztanák fejezetekre: a Rácdomb első újkőkori edénytöredéke, a háromezer éves bronzkincs, amiről ma Európa-szerte „kozideri" típusúnak nevezik a hasonló leleteket, a Rajna-vidékről idekerült terra sigillata-tál, Traianus Decius császár aranypénze, a gazdag avar sírok…

Tanulmányai, publikációi nem a laikus kívülálló számára készültek, de mert az egyetemes kultúra kincsesházait gazdagították, valamennyien a magunkéinak tudjuk: történeti s történet előtti múltunk megismerése jelenünk megértéséhez ad támpontot és fogódzót. B. Vágó Eszter munkájának értelmét ez adta, ezért futott versenyt az idővel – tréningruhásan, hátizsákosan, kerékpárpedált taposva, ki a kutatóárokhoz és vissza a városba – és túlhajszolt fizikuma végül is alulmaradt a versenyben.

Halála napjának reggelén boldogan újságolta: egész életében arra vágyott, hogy egy ép, megbolygatlan római sírt találjon, és most végre sikerült. S ez a feltárás lett élete utolsó munkája – ott, az általa feltárt, ritka becsű sír mellett esett össze, és többé nem tért már magához.

A rög, aminek titkait kutatta egész életében, ma őt is letakarja. Sorsával hiába perelünk, korai halálának fájdalmát csak életének értelme enyhítheti. Halála méltó halál volt – a régész halála.[60]

Ugyanebben az évben költözött be az intézmény az új otthonába, az egykori pártház átalakított épületébe: a pincébe kerültek a raktárak, a földszintre a porta és a ruhatár mellé a

[59] Apróhír. In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.
[60] *Egy régész halálára.* In: Dunaújvárosi Hírlap, 1970. 06. 26. 5.

restaurátor műhely és előkészítő raktárak többek között, a másodikra pedig irodák mellett a kiállító termek és raktárak.[61, 62]

Rövidesen az ingatlan kezelői joga a Fejér Megyei Múzeumoké lett; a helyi múzeum pedig több pinceraktárt visszaadott, csak a Liszt Ferenc kertben találhatókat tartotta meg.
Az első itt megnyitott kiállítás az 1970. november 6-án átadott *Új magyar művészet a Csók István Képtár gyűjteményében* címet viselte.
A következő években az intézmény a megnövekedett feladatok ellátása végett önállóbb lett. Fontos volt a kiállítások megfelelő őrzésének a biztosítása, de változás történt az intézmény vezetésében is: Salamon Konrádot előbb megbízással, majd kinevezéssel Visy Zsolt váltotta. 1973. január 1-től lépett életbe az új szervezeti változás, amely lehetővé tette, hogy döntések kérdésében a megyei múzeumigazgatók jobban támaszkodhassanak az egyes egységek vezetőinek véleményére.[63]

Az 1970-es évek első felét helytörténetileg szintén az útkeresés időszaka jellemezte. Többen váltották egymást a történészi poszton, megbízással vagy kinevezéssel, hosszabb vagy rövidebb ideig munkálkodva a város történetének kutatásán. 1974-ben Kisfaludy Katalin átvette a helytörténeti anyag kezelését és kollégáival színvonalas kiállítást állítottak össze a városépítés kezdetének 25. évfordulójára – később ez a műtárgyanyag képezte az állandó kiállítás szocialista kori részének az alapját.[64]

1974-ben a városi pártbizottság kezdeményezésével indult sikeres gyűjtés a helyi üzemekben, mellyel a múzeumi munka támogatását kérték a dolgozóktól. A múzeum sok tárgyat kapott ajándékba, melyek a restaurátori munkát segítették, illetve a régészeti anyag tudományos feldolgozásánál, valamint terepmunka során alkalmazták.[65]
1974-ben elköltözött a könyvtár, ami után a megüresedett helyiségek jól jöttek volna a múzeumnak. Azonban a városi tanács ehhez nem járult hozzá, hanem úgy döntött, hogy a

---

[61] 1974-ig az épület első emeletén találjuk a városi könyvtárat. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 10.
[62] A múzeum költözésével kapcsolatos további cikkeket lásd a mellékletek között csatolva.
[63] 1974 és 1981 között működött a városban a Fejér Megyei Múzeumok Dunaújvárosi Kutatóhelye, amely a járási gyűjteményanyag kezelését végezte. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 10.
[64] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 52.
[65] Ekkoriban a terepmunkához egy motorkerékpárt, egy kismotort és egy traktort használtak, azonban a gyűjtés idejére ezek elhasználódtak. A Vasmű ekkor felajánlott egy ponyvás személygépkocsit, aminek a karbantartását is vállalták, de a megyei tanács nem járult hozzá az adomány átvételéhez. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 10.

létesítendő Dunaújvárosi Levéltár fog a területre beköltözni. Felszámolták a gondnoki lakást és némi átalakítás után meg is történt 1975 májusában a levéltár helyiségeinek átadás-átvétele. Még 1974 nyár végén adták át a műemlékileg helyreállított római kori padlófűtéses ikerházat, valamint ősszel megnyitotta kapuit a kibővített és átrendezett kőtár – ezzel új kiállítóhely létesült a városban.[66]

1975-ben nemcsak a levéltár költözött az épületbe. A Fejér Megyei Tanács V.B. döntés értelmében 1975. július 1-től viseli mai nevét a múzeum, a terület római kori neve után felvéve az Intercisa Múzeum nevet. Ez év őszén kezdődött meg az épület belső átalakítása és a Kulturális Minisztérium Múzeumi Főosztályának finanszírozásából zajlott az új állandó kiállítás előkészítése is.

1976-ban a megyei múzeumigazgató megbízásából Demeter Zsófia vette át az intézmény irányítását – aki egy évig ellátta a történeti gyűjtemény kezelését is;[67] majd október 1-én megnyílt az új régészeti és várostörténeti állandó kiállítás, melyet eredetileg 10 évre terveztek. A városban műemléki helyreállítások is folytak.[68]

A bővítések és a kőtár megnyitása miatt létszámhiány lépett fel, emellett csökkentek az ásatásokra fordítható összegek is, ezért az itt dolgozók anyagi bizonytalanságban éltek. 1977-től váltak a kiállítások napi nyolc órában látogathatóvá, valamint jelentős felújítási munkálatokat végeztek az épületen.

1979 februárjában Demeter Zsófiától Matussné Lendvai Márta, újkortörténész vette át az intézmény vezetését – aki ekkor már 1977 óta történészként állt az intézmény alkalmazásában.[69]

Az 1960-as és 1970-es évektől új rendezvények jelentek meg a múzeum életében, vannak, amelyek a mai napig élnek is:

- Múzeumkerti esték: koncertek és előadói estek
- Honismereti szakkör: főként előadások
- Ismeretterjesztő és tudományos tárgyú vetítések: vegyes témákban
- Ifjúsági klubfoglalkozások
- Múzeumi történelemórák: iskoláscsoportok részére
- Gyerekfoglalkozások
- *Nézzük meg együtt!*: egy-egy műtárgy kiállítása és bemutatása

[66] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 11.
[67] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 53.
[68] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 11.
[69] És 2011-ben tragikusan gyorsan bekövetkezett haláláig vezette is azt. (A szerző.)

- Múzeumbaráti Kör: 1963-tól, majd 1984-től; előadások és kirándulások szervezése
- közreműködés a Tájak, Korok, Múzeumok programjaival.[70]

1981-től alkalmaztak az intézménynél népművelőt (ma múzeumpedagógus) Gadányi Hedvig személyében, aki főállásban látta el a feladatokat. Kiszélesedett a múzeumpedagógiai tevékenység. Egyre több óvodás és iskolás csoport látogatta az intézményt, gyakoribbak lettek a múzeumi történelemórák, valamint megalakult a Múzeumbarátok Köre is.[71]

Az 1980-as évekre az ásatásokról és gyűjtésekről bekerülő műtárgymennyiség miatt állandósultak a raktárgondok: többször került sor a külső raktárak költöztetésére – ezek pincékben voltak, így egyik pincéből a másikba kerültek a tárgyak.[72] Az első kísérletet az állandó kiállítás átrendezésére az 1980-as években tette a múzeum, azonban kudarcba fulladt. Kisebb átalakítások voltak ugyan, de napjainkban is az 1976-ban átadott állandó kiállítás látogatható.
Az 1980-as években fellendült Dunapentele történetének a kutatása is: iskolatörténet, egyletek története, fotók és dokumentumok gyűjtése. Az évtized második felében fókuszpontba került a viselet- és lakáskultúra kutatása. 1984 és 1995 között állt újra az intézmény alkalmazásában Sergő Erzsébet, néprajzkutató, aki munkájának köszönhetően a néprajzi gyűjtemény jelentős mértékben gazdagodott.[73]
Ekkoriban lévén volt keret rá, lehetőség volt a műtárgyak megvásárlására is, de az 1990-es évektől egyre inkább az ajándékozás a jellemző.[74]

1991-tól a dunaújvárosi önkormányzat […] részben pályázatok, részben egyéb támogatások útján, egyre növekvő mértékben segítséget nyújtott a múzeum szakmai tevékenységéhez. Ezért az intézményi költségvetés e célra fordítható tételeinek folyamatos csökkenése, majd teljes megszűnése ellenére ásatási, restaurálási, műemlékvédelmi feladatokat valósíthatunk meg. Közművelődési tevékenységünket kiállítások, előadások szervezésen kívül kézműves gyerekfoglalkozásokkal, nyári

[70] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 94-95.
[71] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 94.
[72] 1987-ben a levéltár kiköltözött az épületből, így helyiséget a múzeum megkapta. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 11.
[73] LUKÁCS László: A néprajzi kutatás eredményei Dunaújvárosban. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 43-44.
[74] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 53.

táborokkal, koncertekkel, helytörténeti szakkör beindításával, kiadványok megjelentetésével bővíthettük.[75]

Az 1990-es években gyűjtés szempontjából újra hangsúlyos szerepet kapott az ötvenes évek története és a városépítés korai időszakából származó tárgyak begyűjtése, melyeket a következő időszaki kiállításokon terveztek bemutatni.[76]

Az intézmény az évek során több elismerést is elnyert: a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat két alkalommal Aranykoszorús Emlékplakettel tüntette ki a múzeumot, valamint 1994-ben az 1. sorszámú Dunaújvárosért Díjat is a múzeumnak ítélték.[77]

Az 1990-es években egyre növekvő anyagi gondokkal szembesült az intézmény, több állás megszűnt, de a város és megye között kötött szerződések következtében folytatódhatott a szakmai munka, melynek keretében újabb kiadványok jelentek meg, feltárások zajlottak, megkezdődött az épület helyreállítása, de műemléki helyreállítások is történtek.

Az 1990-es években is több új program került bevezetésre:

- *Félmúlt* címmel dokumentarista vetítéssorozat: rövid ideig, népszerűtlen
- *História-sorozat*: rendszeres történelmi témájú előadások elsősorban középiskolások részére
- *Kereszténység története* sorozat 1991-1992
- Bibliakör 1991 és 1995 között
- Művészettörténeti sorozat 1994-től
- *Törökök és magyarok* című sorozat 1994-től
- *Bibliai* előadások sorozat: 1992-2001
- ingyenes vasárnapi hangversenyek: 1994-1995
- Múzeumkerti esték 1996-ig
- kézműves foglalkozások
- táborok
- kézműves kirakodóvásárok
- Múzeumegyesület 1995-től
- valamint az 1990-es években a múzeum adott otthon több városi kiscsoportnak is.[78]

---

[75] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 12.
[76] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Történeti kutatások. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 54.
[77] A plakett mellé járó pénzdíjból alapították meg a Vágó Eszter Múzeumi és Műemlékvédelmi Alapítványt. MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Intézménytörténet 1951-2001. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 12.
[78] KRIZSÁNY Anna: Fejezetek az Intercisa Múzeum közművelődési munkájának történetéből az 50-es évektől napjainkig. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 95-96.

Az 1990-es és 2000-es évekre valamiféle visszaesés következett be a látogatószámok alakulásában, valamint az anyagi feltételek előteremtése is gyakorta okozott gondot, de mindezek ellenére a múzeumi munka ebben az időszakban is töretlenül folyt.

Összefoglalóan az Intercisa Múzeumról:

A múzeum története során számos nagy sikerű tárlatnak adott otthon. Volt ezek között régészeti, történeti és néprajzi témájú vegyesen, saját műtárgyakból összeállítva, de hozott tárlatok is bemutatkoztak. Festőművész, ötvös- és szobrászművész, fegyverkovács is bemutatta munkáját. Érkezett tárlat országos múzeumokból, de külföldről is, valamint lelkes magángyűjtők is a múzeum rendelkezése bocsátották gyűjteményüket és azzal kapcsolatos szakmai tudásukat.

Előadásokat szintén rendszeresen szerveznek az intézményben, de több alkalommal táboroknak is otthont adott az intézmény. A táborok között volt fogadott tábor, ugyanakkor az intézmény dolgozói is készültek a gyerekeknek kézműves és régészeti táborokkal. Gyermekfoglalkozásokat, tárlatvezetéseket és tanösvényi sétákat szerveznek rendszeresen a múzeum dolgozói, ezzel bekapcsolódva a nagy országos rendezvényekbe – Régészet Napja, Múzeumok Éjszakája és Múzeumok Őszi Fesztiválja – programjaiba is.

A múzeum honlapján érhető el a nagy sikerű hónap műtárgya rovat, melynek keretében minden hónapban egy adott szakág választja ki az aktuálisan bemutatandó műtárgyat. A szakmuzeológusok ellátják a kutatószolgálatot, egyetemi hallgatók és szakdolgozók egyaránt kérték már az intézmény segítségét.

5.1.2. Domanovszky Képtár[79]

Az 1970-es évek második felében a dunaújvárosi városi tanács megvásárolta[80] Domanovszky Endre,[81] festőművész hagyatékának egy részét. Miután a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága megkapta a hagyatékot, az egyik újonnan épült szalagház földszintjén tervezték a képtár kialakítását. A céljuk egy emlékmúzeum kialakítása volt, melyet a tervek szerint, a művész születésének 75. évfordulójára nyitottak volna meg.

A terv hosszas előkészítések után sikerrel is járt. Bár nagyméretű gobelinek nem fértek el a helyiségben, festmények és grafikák kiállítására alkalmas volt az épület, ahol a tervek szerint folyamatosan frissítették volna a kiállított műtárgyakat. Az emlékmúzeum 1982. január 22-től[82] fogadta a látogatókat a Komócsin Zoltán ligetben – az Intercisa Múzeummal megegyező nyitvatartással, két teremből álló kiállítótérrel.[83] A kiállítást Kovács Péter rendezte, aki a székesfehérvári múzeum művészettörténésze volt.

A képtár belső leírásához nézzük meg Horváth Tamás[84] gyűjtését:

Bal kéz felől az első kis méretű olajkép, egy 1947-es Félakt, táncosnő vagy bajadér alakjával, utána egy barna hátterű Csendélet kék korsóval, 1948-ból, aztán egy kék hátterű Korsós csendélet, barna tállal 1947-ből, és egy Falusi részlet tíz évvel későbbről, zöld vityillóival, izgatott fáival – mindjárt egy rendkívüli tehetségű festőhöz invitál.

[…]

---

[79] A képtár történetét lásd az alábbi munkában is: ERDŐS-PONGRÁCZ.

[80] Másik forrásom szerint a Művelődési Minisztérium vásárolta meg a hagyatékot és annak egy része került kiállításra az újonnan megnyílt kiállítóhelyen. http://dunaujvarosmesel.hu/2021/01/22/domanovszky-keptar/, 2021. július 15.

[81] Domanovszky Endre (1907-1974) magyar festőművész, a Képzőművészeti Főiskola volt főigazgatója. Emellett a Magyar Képzőművészek Szövetségének elnöki tisztségét is betöltötte. Első nagyszabású freskója a Vasmű bejáratát díszítette és 1955-1956-ban készült el, *Munkás-paraszt találkozás* címmel. Életművének központi témája miatt is került ide hagyatéka.

[82] Röviden a megnyitóról, melyen a köszöntő- és méltató beszédek mellett a zeneiskola tanárainak koncertje is felcsendült:
Az avatóünnepségen Fitz Jenő megyei múzeumigazgató üdvözölte a megye és Dunaújváros párt- és tanácsi vezetőit, a megjelent nagy számú érdeklődőt. Domanovszky Endre munkásságának jelentőségéről Villangó István, a Művelődési Minisztérium közgyűjteményi főosztályának vezetője emlékezett meg, az ember és a munka sokoldalú, nagy művészi erejű ábrázolóját ünnepelve az alkotóban. Részletesen szólt arról a sokszálú kapcsolatról, amely Domanovszky Endrét Dunaújvároshoz fűzte a Dunai Vasmű bejárata fölötti freskó és a házasságkötő termet díszítő gobelin elkészítése idején.
http://dunaujvarosmesel.hu/2021/01/22/domanovszky-keptar/, 2021. július 15.

[83] Forrásaim a pontos címet illetően eltérnek:
Az intézmény történetét bemutató kötetben a Komócsin Zoltán liget 3. szám szerepel a múzeum címeként – a kötet az Intercisa Múzeum egyik állandó kiállítóhelyeként tekinti a Domanovszky-tárlatot.
KÉSMÁRKY Rita: Kiállítások 1951-200. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 149.
Ezzel szemben vesd össze az adatokat a Dunaújváros története című monográfiával, amelyben a Komócsin Zoltán liget 11. szám szerepel címként. ERDŐS – PONGRÁCZ 328.
Harmadik forrásom szerint az Képtár a Komócsin Zoltán sétány 10-12. szám alatti épületet kapta meg.
http://dunaujvarosmesel.hu/2021/01/22/domanovszky-keptar/, 2021. július 15.

[84] A Dunaújváros mesél blog szerzője. (A szerző.)

A terem bejáratánál jobb kéz felől három kép a kezdeteket mutatja: az 1940-es öregasszonyok progresszív festmény a kor legjobb színvonalán, bedagadt szemű proletár asszonyaival; a sötétségből csak egy párnacsücsök világít ki, az sem vigasztalón. Korábbi, alighanem legkorábbi műve egy hodleri tisztaságú Női akt a húszas évekből. Az a nagyobb méretű posztimpresszionista festmény, amely Földosztók címmel vált ismertté (1948), inkább Bernáth Aurél vagy Szőnyi István tanítványának mutatja festőjét, mintsem Glatz Oszkár növendékének, aki valójában volt. Ezután három szénrajz következik, előtanulmányok a dunaújvárosi freskóhoz.

A bal kéz felőli soron tovább, a kisebb méretű színvázlatok 1957-ből – a Szüret címen tervezett kompozícióhoz – már az utolsó korszak Domanovszkyját vetítik előre, erős színeikkel. Inkább szokatlan a Gellért-szálló nagy gobelinjéhez (1960) készült vázlaton a zenekar, a táncolók konstruktív rendje, mindössze a tompa kék és keki foltjainak váltakozásában. Hosszú éveken át foglalkoztatta a Szövőnők ábrázolása – a gobelinhez való vonzódás jeleként; […] Domanovszky azonban festőibb szemlélettel közeledett a témához, nem terítette ki, hanem a térben szemből és oldalról, a rajta dolgozó figurával való összefoghatóság szempontjából tanulmányozta; a tárlat két vázlatot mutat a sok közül.

Az első terem szemközti fő falán a Martinász című nagyméretű olajfestmény bizonyosan főmű, és hosszabb elemzést érdemelne, önmagában a dátuma is érdekes: 1959, amikor Domanovszky már túlvolt a dunaújvárosi megrendelésen; […].

Kitűnő kis pasztellkép a Kútnál (1964), három figurával; háttere aranyló ősz és arany ikon vegyítése, az egyik nőalak oldalt hajtott fejével. És már a kiállítóhelyiség másik termében vagyunk, ide a hetvenes néhány év fontos színvázlatait csoportosította a rendező. Csurogni hagyott, vagy ellenkezőleg: hirtelen eldörzsölt festék, spatnival felhordott foltok, smirglivel megdolgozott felületek előtt állunk, a festő birkózását látjuk az anyaggal; kiútkeresését.

1989-ben fenntartási és üzemeltetési gondokkal szembesültek, ezért a múzeumot bezárták és a látogatók fogadását az Intercisa Múzeumra bízták, majd két évvel később pedig teljesen megszüntették a múzeumot. Az itt bemutatott művek a területileg illetékes múzeumok gyűjteményeibe kerültek. A Domanonszky Képtár működését 1982. január 22. és 1989 között számítjuk.[85]

[85] KÉSMÁRKY Rita: Kiállítások 1951-200. In: Az Intercisa Múzeum első 50 éve. 149.
Lásd még: ERDŐS - PONGRÁCZ és http://dunaujvarosmesel.hu/2021/01/22/domanovszky-keptar/, 2021. július 15.

5.1.3. Magyar Papírmúzeum

Hosszas előkészítő munkák után 2016-ban a Hamburger Hungária Kft. Látogató Központjában nyitotta meg kapuit a Magyar Papírmúzeum, mely bejelentkezés után fogadja látogatóit. Részletes irodalom még nem lévén, álljon itt a Magyar Papírmúzeum tájékoztatójának gépelt verziója, amely röviden bemutatja a múzeum tevékenységét és gyűjtőkörét.

A papír mindennapi életünk fontos használati tárgya. Készítésének és gyártásának története európai kultúránk meghatározó része. A Magyar Papírmúzeumban 1000 négyzetméteren, 30 tematikus teremben az állandó kiállítási anyag megjelenítését mintegy 20 tárló és panel, több száz információs és átvilágító tábla, 77 vízjeles ablak, sok ezer eredeti tárgy, papírrégiség, számos monitor és posztamens szolgálja. Célja a magyar ***papír-*** *és* ***vízjeltörténet, papírkészítés, papírgyártás, papírfeldolgozó-ipar*** *és* ***papírkereskedelem*** *tárgyi, kulturális és szellemi örökségének interaktív, szakszerű tárlatvezetéssel egybekötött, széleskörű bemutatása.*

*A múzeumban a kiállítási termek nevezetes papír- és vízjeltörténeti személyiségekről vannak elnevezve. Számos nemzet híresség*ei ismerhető így meg: *a kínai* ***Cai Lun,*** *az itáliai* ***Gentilis*** *bíboros, a svájci* ***Briquet****, a német* ***Piccard****, az angol* ***Whatman****, az amerikai* ***Gayetty****, a francia* ***Robert****, az osztrák* ***Wilhelm Hamburger****, a magyar híresség*ek közül: ***Károly Róbert****,* ***Heltai Gáspár****,* ***Spillenberg Sámuel****,* ***Kemény József****, a* ***Kolba-****, a* ***Czieser-****, a* ***Wenkó-****, a* ***Gyürky-család****,****Bogdán István****,* ***Szénásy Béla****,* ***Rigler József Ede****,* ***Akantisz Viktor****,* ***Szőnyi L. László****. Egy-egy múzeumi terem pedig a* ***Papíripari Vállalat*** *és a* ***Dunapack*** *nevet viseli.*

A ***Cai Lun*** *teremben kezdődik az egyetemes papírtörténet legfontosabb eseményeinek és tárgyi emlékeinek felidézése. Itt a kínai papírmerítés munkafázisairól készült videó film mutatja be az európaitól különböző, sajátos keleti technikát. Rá lehet csodálkozni a darázspapírra, a sokféle kínai papírtípusra, papírtalálmányra, a lélekpénzekre, ősi papírkivágásokra, papírmasé maszkokra és az első kínai bankók, bankjegyek érdekes példányaira.*

A ***Spillenberg*** *teremben egy nagyméretű, XVIII. századi vízikerekes papírmalom-makett és egy kivilágítható, interaktív térkép idézi meg az elmúlt* ***félezer év 200 magyar papírmalmát****. Az eredeti műszaki rajzok, papíripari berendezések és eszközlisták alapján, méretarányos kicsinyítésben elkészített, három vízikerékkel meghajtott zúzóval, és belső világítással felszerelt* ***papírmalom****-maketten tanulmányozható a történelmi magyar papírmalmok műhelyeinek felépítése és berendezései.*

A ***dr. Bogdán Istvánról*** *elnevezett múzeumpedagógiai teremben különleges XIX. századi* ***gyermekjátékok****, füzetek, levélpapírok, régi kártyák várják a diákokat és a játékos kedvű felnőtteket. Itt papírhajtogatás, papírvágás, szárazbélyegző nyomás, könyvjelzőkészítés, vízjelrajzolás, vízjel-összerakás, vízjelmemória kártyajáték, vízjelfestés várja a résztvevőket. A foglalkozások tartalma több*

iskolai tantárgyhoz (környezetismeret, technika, földrajz, történelem, vizuális kultúra, hittan, erkölcstan, rajz) is kapcsolódik. A kartoncsövekből felépített ***papírsimogató*** *a különböző papírfajták felismerését segíti elő. Az anamorfoszkóp, a* ***csodakerék****, a bűvös korong és a sok régi papírjáték mind fantáziaébresztő a kíváncsi érdeklődők számára. A múzeumi tárlók között félszáz átvilágító tábla mutatja be a legérdekesebb és legritkább,* ***eredeti vízjeleket****, a vonalastól az árnyalatos vízjelábrákig. A magyar papíripar múltjából a kiállításon megtekinthető számos papírvizsgálati eszköz és sokféle egyéb papíripari, muzeális berendezés. Szakításmérők, vastagságmérők, anyagmérlegek, őrlők, foszlatók, présék,* ***merítőszíták****, a Diósgyőri Papírgyár vízjelhengerei, régi és új* ***alapanyagok****.*

A múzeumi tárlatvezetés egyik legizgalmasabb helyszíne a XVIII. századi mintára berendezett ***papírmerítő műhely*** *és* ***papírgép terem****, ahol a vállalkozó kedvű látogatók kipróbálhatják papírmerítő tudományukat, a kiválasztott* ***vízjeles*** *merítőszitával saját kezűleg meríthetnek papírt, melyet száradás után haza is vihetnek.*

A ***Papíripari Vállalat*** *egykori papírgyárait bemutató teremben az 1963-1993 közötti magyar papírgyáripar emlékeit lehet megtekinteni, a 17 nevezetes gyáregység papírtermékeiből, tárgyaiból és történetéből összeállított tárlókban.*

A kiállítás megtekintése után lehetőség van a recepciónál a múzeum kiadványaiból (szakkönyvekből), periodikáiból (Papíripar és Magyar Vízjel) valamint egyéb apró ajándéktárgyakból válogatni és vásárolni, valamilyen emlékezetes papírrégiséget vagy relikviát emlékbe hazavinni.

A múzeum az állandó kiállítás mellett rendszeresen időszaki tárlatokra is várja látogatóit, de szerveznek konferenciákat, előadásokat, gyermekek részére pedig nyári táborokat is. Emellett vízjelkutatással kapcsolatos kérdésekkel is lehet őket keresni, valamint itt kerül megrendezésre a két napos Papírakadémia képzés is.[86] A múzeum látogatása előzetes bejelentkezéshez kötött (e-mail vagy telefon), de rendelkeznek honlappal[87] és facebook oldallal[88] is.

[86] A Magyar Papír- és Vízjeltörténeti Társaság elnöke az intézmény igazgatója Pelbárt Jenő. A tagok között ott található jelen sorok szerzője is.
[87] https://magyarpapirmuzeum.webnode.hu/, 2021. július 15.
[88] https://www.facebook.com/papirmuzeum/, 2021. július 15.

5.1.4. Magángalériák, egyéb kiállítóhelyek és lehetőségek, DIN

1965-től tavaszonként rendezték meg a Dunaújvárosi Ifjúsági Napokat, majd néhány évvel később megjelent az első, *Tavasz* címet viselő antológia. Ez egy irodalmi és képzőművészeti kiadvány volt, melyben többek között grafikai alkotások is helyet kaptak. A kötet minden évben napvilágot látott, később *Új Tavasz* címen, végül az 1980-as években megszűnt.[89]

Az új város kiállítóterme 1963-ra készült el. Eleinte a Kiskereskedelmi Vállalat irányította – ekkoriban nagyrészt termékbemutatókat tartottak itt. 1969-től rövid ideig a Műcsarnok irányítása alá tartozott a terem, de a működtetési költségekre hivatkozva, 1971-ben le is mondott erről.
1972-ben a Bartók Béla Művelődési Ház kezelésébe került a terem, mely 1973-tól viselte Uitz Béla nevét – és működött Uitz Terem néven. Ettől kezdve jutottak a város művészei egy új kiállítóhelyhez, ahol bemutathatták alkotásaikat. A terem fontosságát mutatja az is, hogy innentől kezdve itt rendezték meg a Fejér Megyei Őszi Tárlatokat kétévente.
A Tanács Művelődési Osztálya 1979-ben felmérte, hogy milyen lehetőségek vannak a városban, ha kiállítást szeretnének szervezni. Ezek a következők voltak: az Intercisa Múzeum, a Képcsarnok, az Uitz Béla Kiállítóterem, valamint a Munkásművelődési Központ és a Bartók Béla Művelődési Ház aulái.[90]
A kiállítási lehetőségek bővülését mutatja, hogy 1984-ben Y-Galéria néven magángaléria nyílt, amelynek bemutatótermét az Uitz Terem kistermében alakították ki. A galéria alapítói között találjuk Birkás István festőművészt, valamint Friedrich Ferenc és Palotás József szobrászokat.[91] A galériában vásárolni is lehetett. Rövid szünet után 1990-ben újra nyitott a galéria, de később megszűnt és ma a Kortárs Művészeti Intézetet találhatjuk az épületben.

A rendszerváltás környékén merült egy modern művészeti múzeum létrehozásának a gondolata, majd rövidesen Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megalapította a *Modern Művészetért Közalapítvány*t, amely a városi művészeti intézmények hálózatával foglalkozott. Saját gyűjteménye van, és letéti gyűjteményt is kezel; valamint 1990-től az Uitz Terem kortárs kiállításait is irányította. 1997-től az alapítvány és az Uitz Terem épületei együtt alkotják a Kortárs Művészeti Intézetet, melynek tevékenysége igen változatos, kapcsolati hálója kiterjedt és célja a művészetek minél szélesebb körű megismertetése.

[89] ERDŐS – PONGRÁCZ 328.
[90] Uo.
[91] További művészek: Bodóczky István, Újházi Péter, Zoltán Péter és Tornai Endre András. Uo.

5.2. Képzőművészet az új városban

5.2.1. Képzőművészek a városban

Az új város életében a képzőművészeteknek is nagy szerepet szántak. Maguk a művészek is idetelepültek és az épülő városról is számtalan alkotás készült.[92] Cél volt, hogy a művészeteket minél nagyobb közönség elé tudják tárni és közkinccsé tudják tenni számukra. Ugyanakkor a művészetekre a politikai ideológia is hatott, mely nem engedte, hogy roncsoló, bomlasztó alkotások bemutatásra kerüljenek, ezért elmondható, hogy az ideológia a döntő, nem pedig a művészet.[93] Az első évtizedet még nem jellemzi kiforrott képzőművészeti élet, hiszen elsősorban a lakás- és munkakörülmények megfelelő biztosításán volt a hangsúly.

A politika azonban törekedett rá, hogy a művészek számára is vonzó legyen a város, ezért 1959-ben felmerült egy alkotótelep létesítésének a gondolata, mellyel párhuzamosan műteremlakásokat is ki akartak alakítani. Felhívás jelent meg, melyre a városi tanácsnál lehetett jelentkezni.[94] A letelepedők számára bemutatkozási lehetőséget is biztosítottak, majd díszes albumban adták közre műveiket. Az első műterem lakások 1963-ra készültek el a Vasmű úton, szám szerint három; majd további három 1968-ra a Szórád Márton úton.

Ezeknek köszönhetően kezdett el felpezsdülni a helyi művészeti élet, bár akadtak, akik nem maradtak itt végleg.[95]

A városban a hatvanas évek közepéig letelepedett művészek első közös tárlatát 1966-ban szervezték meg.

> *A „hetek tárlatán" Pálfalvi János többek között József Attila műveihez készített grafikáival, egyéb tollrajzaival és néhány monotípiával, Horváth Dénes linómetszetekkel és a környezetből merített témákkal foglalkozó tollrajzokkal („Árvíz", „Magrobbanás", „Rádium" stb.), Pálfalviné Csasztka Ilona gyermek és szülő kapcsolatával foglalkozó grafikákkal, ifj. Koffán Károly tanulmányszerű rajzokkal és portrékkal szerepelt. A bemutatkozás egyetlen festője Szegedi Zoltán volt. Cyránski Mária és Egresiné Tóth Ila szobrászművészek plasztikáikkal vettek részt az eseményen.*[96]

Ez a bemutatkozó tárlat új hagyományt teremtett a városban: az évi-, kétévi rendszerességgel megszervezett közös tárlatok hagyományát, amelynek a hatvanas évek második felétől csatlakoztok az újonnan ideköltöző művészek is. Ebben az évtizedben meg kellett oldani a művészek megélhetésének kérdését is: többen üzemek alkalmazottai lettek, de tanárként is

---

[92] Elsők között érkezett meg a városba Egresiné Tóth Ila szobrász és Pálffy György festő. ERDŐS – PONGRÁCZ 329.

[93] Uo.

[94] A Képzőművészeti Főiskoláról ekkor jelentkeztek Bognár Árpád grafikusművész, Bóka Dezső, Csasztka Ilona és Pálfalvi János. Utóbbi két művész 1960-ban végleg le is telepedett városunkban. Uo.

[95] Sváby Lajos másfél év után hagyta el a várost, lakását pedig az ifj. Koffán Károly és Cyránszki Mária házaspárnak utalták ki. Uo. 329-330.

[96] Uo. 330.

elhelyezkedtek. Az évtized végén a város üzemei szerződést kötöttek egy-egy művésszel, akik így az egyes üzemektől kapták fizetésüket, gyakorlatilag így pártolta a művészeket.

A legfontosabb ilyen üzem a Vasmű volt, amely aktívan közreműködött 1974-ben a Nemzetközi Acélszobrász Alkotótelep létrehozásában is.[97] 1976-ban kezdődött meg a felső Duna-parti sétányon a szoborpark kialakítása, majd 1983-ban megtörtént a nemzetközivé válás is. A sétányon 42, a városban pedig további 5 művet helyeztek el.

Több alkalommal rendeztek a városban alkotótáborokat, pl. 1986-ban grafikai alkotótábort a papírgyár művészeinek a részvételével.

A művészek többször is megpróbálkoztak a szervezetbe tömörüléssel. Az első ilyen a Bartók Béla Művelődési Házban működő Művészbarátok Köre volt, melynek utódja az Amatőr Műhely, amely fontos pontja lett a városi művészeti nevelésnek.[98] Több ma is városban élő és alkotó művész indult ebből a műhelyből, pl. Várnai Gyula vagy Rohonczi István.

1977-ben alakult meg a Képzőművészek Országos Szövetségének észak-dunántúli területi szervezete. Ezen belül működött a Fejér megyei csoport, melynek egyik része volt a dunaújvárosi csoport, amely az országos szövetség feloszlásáig állt fenn.

Az 1980-as évek végéről ismert az *Ötök csoportja*. Ezt a csoportot festők alkották, akik a Vasműhöz tartoztak és képzőművészeti tábort is szerveztek.

Az 1990-es években felmerült az igény további műteremlakások kialakítására, de anyagi fedezet híján az elképzelések nem valósultak meg.[99]

---

[97] Ez a telep a hatvanas években kibontakozó alkotótelepi mozgalom részeként jött létre, korábban már több hasonló is megkezdte a működését. ERDŐS – PONGRÁCZ 331.

[98] Alapítói: Friedrich Ferenc, Pintér Lajos, Dakó Csaba, Egresi Zsuzsa, Erdész László és Birkás István. Utóbbi volt a műhely vezetője is. Uo. 331-332.

[99] Uo. 332.

5.2.2. Köztéri művészet az új városban

Városunkban sétálva a látogató számtalan helyen találkozhat köztéri szobrokkal, mozaikokkal. Az új város építésekor kifejezetten fontos volt, hogy művészeti alkotások elhelyezésre kerüljenek. A főtérre tervezték Lenin és Sztálin szobrainak a felállítását, de a közintézményekre és minden épületre elképzeltek díszítő elemeket.

Mozaikokat találhatunk a Béke étterem bejárata körül, amelyek kalocsai virágokat ábrázolnak; de az Üzletház két szintjét elválasztó részre is ezek kerültek. Ez utóbbiakat több művész készítette el 1953-ban és a szocializmus és a mezőgazdaság egymásra utaltságát és kapcsolatát mutatják be.

Freskó található a Dunai Vasmű főbejárata körül, melyet Domanovszky Endre készített. A művész a megbízást az 1954-ben meghirdetett pályázaton nyerte el. A jelenet az új és régi kapcsolatát ábrázolja: ünnepélyes kenyérátadási jelenet, egyik oldalon martinászokkal, a másikon pedig a termést betakarító parasztok ábrázolásával.

1960-ban állították fel Somogyi József *Martinász* című szobra, mely később a város jelképévé, egyben címerképévé is vált és az évtizedek során számos formában másolták. Rákerült kitűzőkre és kitüntetésekre, dísztárgyakra, képeslapokra, bélyegekre és egyéb tárgyakra. Somogyinak más alkotása is látható a városban: a mai élményfürdővel szemben találhatjuk az *Öntelt mackó* nevet viselő szobrot, mely egy szökőkút közepén helyezkedik el.

Pálfalvi János sgraffitói a Vasmű úti munkásszállót, seccói pedig a Bartók Béla Művelődési Ház klubszobáját díszítik.

Ugyanakkor az első két évtized problémája volt az is, hogy kevés művésznek kerültek köztéren bemutatásra az alkotásai, ami az 1970-es években változott meg. Ekkor került felállításra a főtéren Kiss István *Lenin* című alkotása, amit továbbiak követték.[100] A városalapítás 25. évfordulójára készült el Kiss István *Felszabadulás* című szoborkompozíciója, melyet a tanácsháza mögötti parkban helyeztek el – ma már sajnos nem látható, 1992-ben több más művel együtt elbontották, helyén az 1998-ban állított Kossuthot és Széchenyit ábrázoló szobor látható.

[100] *A hetvenes évek közepén helyezték el a városban többek között Rajki László „Játszó fiúk", Bencsik István „Szarvason ülő fiú", Seregi József „Lány bagollyal" és E. Tóth Ila „Bábozó" című alkotását is.* Nem sokkal később került elhelyezésre az Adyt és Lédát ábrázoló kettős szobor, mely Borbás Tibor alkotása. ERDŐS – PONGRÁCZ 334.

Az épülő Béke városrész terein elhelyezendő szobrok érdekében pályázatot írtak ki, de meglévő városrészekben is helyeztek el újabb alkotásokat, majd ez az 1990-es és 2000-es években is tovább folytatódott.[101]

[101] A Béke városrész környezetalakításában Fajó János alkotócsoportja és többek között a helyi Ravasz Erzsébet, valamint Friedrich Ferenc vettek részt. ERDŐS – PONGRÁCZ 335.

5.2.3. Sztálinváros/Dunaújváros a művészetben

A város építését kísérő propaganda a képzőművészetekre és a filmezésre is hatással voltak. Rengeteg rajz, festmény készült az épülő városról. Jöttek híres festők az ország minden részéről, ugyanakkor az itt dolgozók szakkörök keretein belül is megörökítették az építkezést. A gyár és az első szocialista város főként az 1950-es években népszerű témának bizonyult.

Hasonló volt a helyzet a filmezés terén is, rengeteg dokumentum- és kisfilm készült az épülő városról. Főleg az első évtizedben (de később is) jónéhány játékfilmeket forgattak, elég ha az 1953-as *Kiskrajcárt*, az egy évvel későbbi *Én és a nagyapámat* vagy az 1959-es *Kölyök* című filmeket említem. Utóbbi forgatásán sok városlakó vett részt statisztaként, erről annak idején az újság hasábjain vicces karikatúrák jelentek meg.

Különleges műtárgyat őriz az Intercisa Múzeum Történeti Gyűjteménye. A nagyméretű festményt Jeges Ernő 1955-ben készítette *Sztálinváros a jövőben* címmel. A festmény a múzeum első emeleti folyosóján látható. Az 5*1,75 m-es nagyságú mű temperával készült farostlemezre kasírozott csomagolópapírra.
A festmény madártávlatból ábrázolja a várost és a gyárat már meglévő és még csak tervezett épületekkel, valamint gyárrészlegekkel. Mivel a város szovjet mintára épült, így itt is szorosan összekapcsolódik a város és az ipartelep képe. A festményen a gyár főbejáratát a városcentrummal egy közvetlen út köti össze; az út egyik oldalán pedig hatalmas stadion hangsúlyozza a sport fontosságát. A festmény egy középvárost ábrázol (kb. 30-35 ezer főre tervezett város). A városközpontban jól kivehető a főtér és az ott található toronyház. A képen láthatjuk, hogy a korszakban hogyan képzelték el a tervezők és maga a festő is a jövő városát. Több terület is csak elmosódva jelenik meg. Ilyenek a radari barakktábor, de az Óváros is, amelyek nem fértek bele a születő szocialista város eszményképébe, amelyben nem volt helye a szegénységnek és a nyomornak.[102]

[102] NAGYNÉ HODIK Mónika: Festmény Sztálinvárosról
Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-augusztus-honap-mutargya--festmeny-sztalinvarosrol, 2021. augusztus 9.

6. Összefoglalás

Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.

Mivel a projekt céljai között szerepel a helyi közösségek bemutatása, fejlesztése, az emberek közösségbe kovácsolása, így munkámban elsőként kitértem arra, hogy egy település életében milyen szerepet játszhatnak a közösségek. Mi az a közösség? Hogyan tevődik össze? Hogyan lehet egy közösséget fejleszteni? És mit ad egy közösség a tagjai számára?

A projekt negyedik tanulmánya Dunaújváros Dózsa és Római városrészét, a panelos építkezést dolgozza fel, valamint adok egy összefoglaló áttekintést Weiner Tibor munkásságáról – aki bár a főként tárgyalt korszakot már érhette meg, de neki köszönhető a Dózsa és a Római városrészek rendezési terve, valamint az első kísérleti panelok is.. Történelmi korszakilag a nyolcvanas évek történetére igyekeztem a hangsúlyt helyezni. A tanulmányban kapott helyet az Intercisa Múzeum és a Magyar Papírmúzeum történetének a tárgyalása, de a különféle városban működő kiállítóhelyek is szerepelnek. Mindezek mellett a helyi képzőművészeti élet bemutatására is törekedtem, beleértve az itt élő művészeket, a köztéri alkotásokat és a város megjelenítését a különféle művészeti irányzatokban (festészet, filmek, stb.).

Munkámat részletes irodalomjegyzékkel egészítem ki, melyben egyaránt találhatók a szó szoros értelmében vett szakirodalmak, de visszaemlékezések is. Emellett lehetőségeimhez mérten képi anyagokat és levéltári forrásokat is csatoltam munkámhoz, melyek árnyalják a bemutatott helyeket, szervezeteket.

Felhasznált és ajánlott irodalom

1. BARKA Gábor – FEHÉRVÁRI Zoltán – PRAKFALVI Endre: Dunaújvárosi építészeti kalauz 1950-1960. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2007.
2. BALLA József – BARANYAI Ferenc – REMETEY Tibor: A város és alkotója – Tanulmány Wiener Tibor munkásságáról. In: *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 9.* (Lábjegyzetben FMTÉ 9.) Szerk.: FARKAS Gábor. Felelős kiadó: Dr. Farkas Gábor. Székesfehérvár, Fejér Megyei Levéltár, 1975.
   A tanulmány online is elérhető: http://dunaujvarosmesel.hu/2019/10/28/a-varos-es-alkotoja/, 2021. július 19.
3. Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.
4. ERDŐS FERENC: Sztálinváros – Dunapentele nemzetőrei 1956-ban. In: Nemzetőrjelvény – Tanulmányok az 1956-os nemzetőrségről 2009-2013. Szerk.: Bokodi-Oláh Gergely. Az 1956-os Nemzetőrség Hagyományápoló Tanácsa (1956 NHT), Budapest, 2015.
   http://mek.oszk.hu/14000/14055/14055.pdf, 2021. március 18.
5. FARKAS Gábor: Dunapentele története a kapitalizmus korában 1850-1950. In: *Fejér megyei történeti évkönyv 9.* (Lábjegyzetben FMTÉ 9.) Szerk.: FARKAS Gábor. Felelős kiadó: Dr. Farkas Gábor. Székesfehérvár, Fejér Megyei Levéltár, 1975.
6. HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)
7. Az Intercisa Múzeum első 50 éve. Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2005.
8. KOVÁCS Henrietta: A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. 2017. Online: http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 5.
9. LŐRICZ Barnabás: Vezető az Intercisa Múzeum római kőtárához. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 1996.

10. MATUSS Lászlóné – SERGŐ Erzsébet – VISY Zsolt: Dunaújváros története az őskortól napjainkig – Vezető az Intercisa Múzeum állandó kiállításában. Az István király Múzeum Közleményei D. sorozat 131. szám. Dunaújváros, 1979.
11. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Új város születik. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 2001.
12. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Sztálinvárosi nők. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2005.
13. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Dunaújvárosi nők a hatvanas években. Dunaújváros, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, Intercisa Múzeum, 2008.
14. MATUSSNÉ LENDVAI Márta – PONGRÁCZ Zsuzsánna: Dunaújváros története képeslapokon. Dunaújváros, k.n., 2000.
15. Dunapentele, Sztálinváros, Dunaújváros fényképeken. Szerk.: MATUSSNÉ DR. LENDVAI Márta – KISMONI László – KLEIN András Miklós – KNÓDEL Mária – PÁLFALVI János. Dunaújváros, Meritum Text Kiadó, 2005.
16. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunaújvárosi Építészeti Emlékek Tanútja és a Szocreál Tanösvény. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.
17. NAGYNÉ HODIK Mónika: Gyufásdoboz Mohácsról.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-marcius-honap-mutargya--gyufasdoboz-mohacsrol, 2021. március 18.
18. NAGYNÉ HODIK Mónika: Festmény Sztálinvárosról
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-augusztus-honap-mutargya--festmeny-sztalinvarosrol, 2021. augusztus 9.
19. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunai Vasmű Építője, az építkezés hetilapja. Propaganda 1950-ből.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2019-augusztus-honap-mutargya--a-dunai-vasmu-epitoje-az-epitkezes-hetilapja-propaganda-1950bol, 2021. március 18.
20. NAGYNÉ HODIK Mónika: Társadalmi munka az 50-es, 60-as években – Társadalmi munka jelvény Sztálinvárosból.
    Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2021februar-honap-mutargya--tarsadalmi-munka-az-50es-60as-evekben--tarsadalmi-munka-jelveny-sztalinvarosbol, 2021. március 18.

21. ŐRI Zoltán: Találkozásom a várossal. Dunaújváros, „Dunaújvárosért” Városszépítő és –védő Egyesület, 1999.
22. SZABÓ Tamás: Pentele ezer éve. Dunaújváros, Penteléért Alapítvány, 2008.
23. VÁRNAI Gyula – GYÖNGYÖSSY Csaba: Dunaújváros köztéri szobrai. Szobrok, emlékművek, emléktáblák, épületplasztikák, műtárgymásolatok. Székesfehérvár, Ma Kiadó, 1999.
24. WEINER TIBOR – VALENTINY KÁROLY: Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959.

Felhasznált és ajánlott források

1. KOVÁCS Henrietta: A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. 2017. Online: http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 5.
2. HORVÁTH Tamás: Domanovszky Képtár. http://dunaujvarosmesel.hu/2021/01/22/domanovszky-keptar/, 2021. július 15.
3. HORVÁTH Tamás: Paneltörténelem. http://dunaujvarosmesel.hu/2020/02/02/paneltortenelem/, 2021. július 20.
4. KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika: 70 éve kezdődött.
   – I. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-125, 2021. március 30.
   – II. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--2resz, 2021. március 30.
   – III. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--3-resz, 2021. március 30.
   – IV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--4resz, 2021. március 30.
   – V. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--5resz, 2021. március 30.
   – BUZA Andrea – KESZI Tamás - KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika. VI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--6resz, 2021. március 30.
   – VII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--7resz, 2021. március 30.
   – VIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--8-resz, 2021. március 30.
   – IX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--9resz, 2021. április 14.
   – X. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--10-resz, 2021. április 14.

– XI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--11resz, 2021. április 29.
– XII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-12resz, 2021. április 29.
– XIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--13-resz, 2021. május 11.
– XIV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--14resz, 2021. május 13.
– XV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-15resz, 2021. június 13.
– XVI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-16resz, 2021. június 13.
– XVII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--17resz, 2021. június 13.
– XVIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--18resz, 2021. június 13.
– XIX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-19-resz, 2021. július 2.

5. A közösségépítés napjainkban – Stratégiai alapok. Online: https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.
6. Magyar Etimológiai Szótár.
    - panel: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/p-F3534/panel-F35A1/, 2021. július 20.
7. NEMESÁNSZKY Ildikó: Dunaújváros Megyei Jogú Város Településrendezési Eszközök Felülvizsgálata. Örökségvédelmi Hatástanulmány. Épített Örökség Munkarész. 2015. http://www.fejermek.hu/anyagok/Dunaujvaros_egyeztetesi_anyag/TERV/Al%C3%A1t%C3%A1maszt%C3%B3/%C3%96r%C3%B6ks%C3%A9gVHT%20%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet.pdf, 2021. július 20.

Mellékletek

Falkutaló műszert kap a Múzeum

Kétnapos országos régészeti konferencián vett részt *Bóna Istvánné*, a Múzeum vezetője. A tanácskozás résztvevői a topografiai kutatások bevezetéséről és a múzeológusok munkáját segítő műszerek alkalmazásáról tárgyaltak. A dunaújvárosi múzeum a föltárás elősegitését szolgáló elektromos műszert rendelt, ami a földbe temetett falakat kutatja föl. 24—25-én *Bencsik Ignácné*, a Múzeum tudományos munkatársa vesz részt az országos néprajzi konferencián.

1. kép Falkutató műszert kap a múzeum[103]

VIRÁGÁRUS (Pálfalvi János színrajza)

Baráti kört szervez a Dunaújvárosi Múzeum

Rádnóti-előadás magnetofonról

Zsiday Csaba:

HÚSZ PERC VÁRAKOZÁS

Rózsa András:

Végrendelet

(Palmiro Togliatti emlékére)

2. kép Baráti kört szervez a Dunaújvárosi Múzeum[104]

[103] Dunaújvárosi Hírlap, 1964. 02. 21. 5.
[104] Dunaújvárosi Hírlap, 1964. 11. 27. 5.

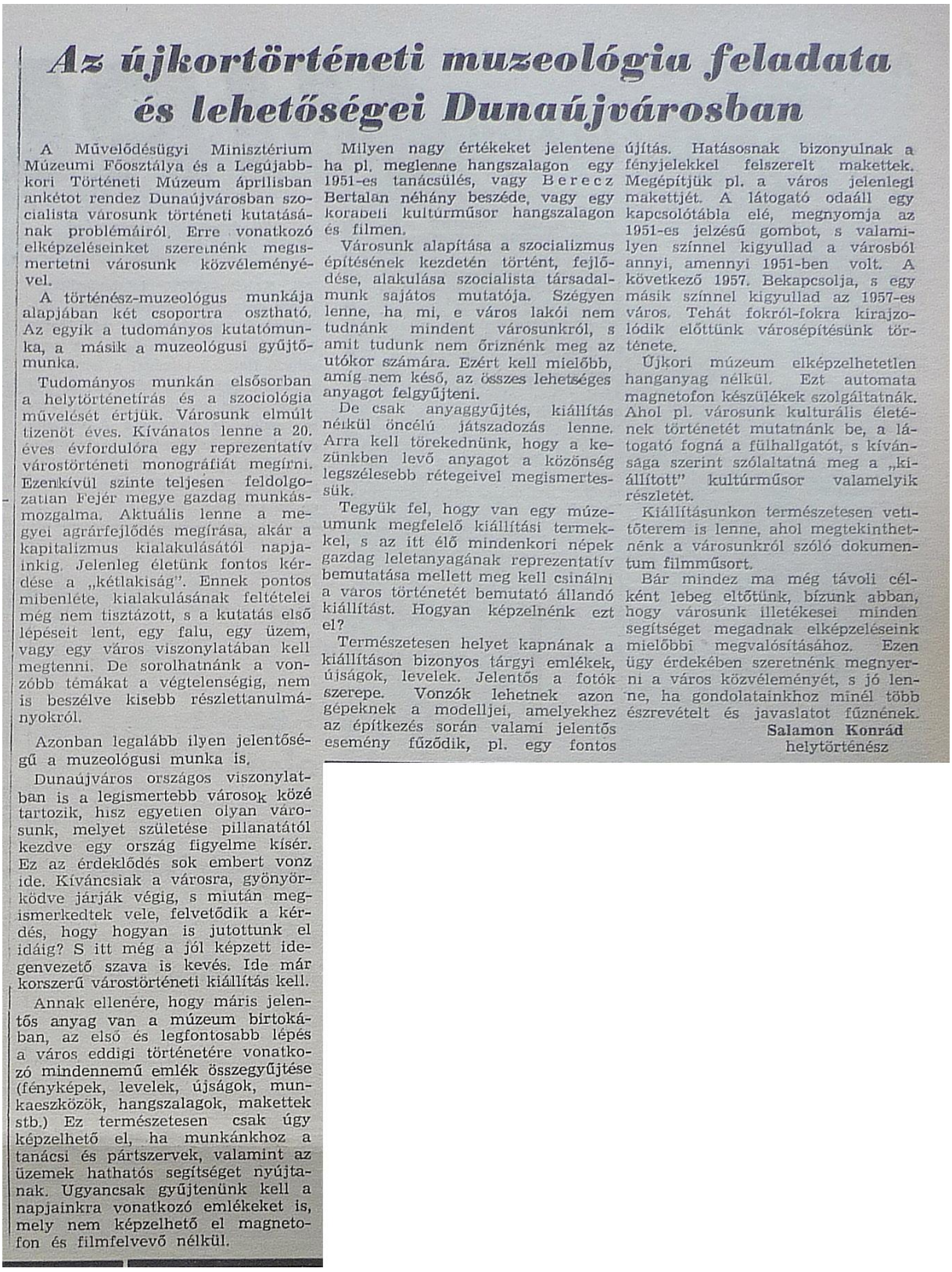

Az újkortörténeti muzeológia feladata és lehetőségei Dunaújvárosban

A Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya és a Legújabbkori Történeti Múzeum áprilisban ankétot rendez Dunaújvárosban szocialista városunk történeti kutatásának problémáiról. Erre vonatkozó elképzeléseinket szeretnénk megismertetni városunk közvéleményével.

A történész-muzeológus munkája alapjában két csoportra osztható. Az egyik a tudományos kutatómunka, a másik a muzeológusi gyűjtőmunka.

Tudományos munkán elsősorban a helytörténetírás és a szociológia művelését értjük. Városunk elmúlt tizenöt éves. Kívánatos lenne a 20. éves évfordulóra egy reprezentatív várostörténeti monográfiát megírni. Ezenkívül szinte teljesen feldolgozatlan Fejér megye gazdag munkásmozgalma. Aktuális lenne a megyei agrárfejlődés megírása, akár a kapitalizmus kialakulásától napjainkig. Jelenleg életünk fontos kérdése a „kétlakiság". Ennek pontos mibenléte, kialakulásának feltételei még nem tisztázott, s a kutatás első lépéseit lent, egy falu, egy üzem, vagy egy város viszonylatában kell megtenni. De sorolhatnánk a vonzóbb témákat a végtelenségig, nem is beszélve kisebb részlettanulmányokról.

Azonban legalább ilyen jelentőségű a muzeológusi munka is.

Dunaújváros országos viszonylatban is a legismertebb városok közé tartozik, hisz egyetlen olyan városunk, melyet születése pillanatától kezdve egy ország figyelme kísér. Ez az érdeklődés sok embert vonz ide. Kíváncsiak a városra, gyönyörködve járják végig, s miután megismerkedtek vele, felvetődik a kérdés, hogy hogyan is jutottunk el idáig? S itt még a jól képzett idegenvezető szava is kevés. Ide már korszerű várostörténeti kiállítás kell.

Annak ellenére, hogy máris jelentős anyag van a múzeum birtokában, az első és legfontosabb lépés a város eddigi történetére vonatkozó mindennemű emlék összegyűjtése (fényképek, levelek, újságok, munkaeszközök, hangszalagok, makettek stb.) Ez természetesen csak úgy képzelhető el, ha munkánkhoz a tanácsi és pártszervek, valamint az üzemek hathatós segítséget nyújtanak. Ugyancsak gyűjtenünk kell a napjainkra vonatkozó emlékeket is, mely nem képzelhető el magnetofon és filmfelvevő nélkül.

Milyen nagy értékeket jelentene ha pl. meglenne hangszalagon egy 1951-es tanácsülés, vagy Berecz Bertalan néhány beszéde, vagy egy korabeli kultúrműsor hangszalagon és filmen.

Városunk alapítása a szocializmus építésének kezdetén történt, fejlődése, alakulása szocialista társadalmunk sajátos mutatója. Szégyen lenne, ha mi, e város lakói nem tudnánk mindent városunkról, s amit tudunk nem őriznénk meg az utókor számára. Ezért kell mielőbb, amíg nem késő, az összes lehetséges anyagot felgyűjteni.

De csak anyaggyűjtés, kiállítás nélkül öncélú játszadozás lenne. Arra kell törekednünk, hogy a kezünkben levő anyagot a közönség legszélesebb rétegeivel megismertessük.

Tegyük fel, hogy van egy múzeumunk megfelelő kiállítási termekkel, s az itt élő mindenkori népek gazdag leletanyagának reprezentatív bemutatása mellett meg kell csinálni a város történetét bemutató állandó kiállítást. Hogyan képzelnénk ezt el?

Természetesen helyet kapnának a kiállításon bizonyos tárgyi emlékek, újságok, levelek. Jelentős a fotók szerepe. Vonzók lehetnek azon gépeknek a modelljei, amelyekhez az építkezés során valami jelentős esemény fűződik, pl. egy fontos újítás. Hatásosnak bizonyulnak a fényjelekkel felszerelt makettek. Megépítjük pl. a város jelenlegi makettjét. A látogató odaáll egy kapcsolótábla elé, megnyomja az 1951-es jelzésű gombot, s valamilyen színnel kigyullad a városból annyi, amennyi 1951-ben volt. A következő 1957. Bekapcsolja, s egy másik színnel kigyullad az 1957-es város. Tehát fokról-fokra kirajzolódik előttünk városépítésünk története.

Újkori múzeum elképzelhetetlen hanganyag nélkül. Ezt automata magnetofon készülékek szolgáltatnák. Ahol pl. városunk kulturális életének történetét mutatnánk be, a látogató fogná a fülhallgatót, s kívánsága szerint szólaltatná meg a „kiállított" kultúrműsor valamelyik részletét.

Kiállításunkon természetesen vetítőterem is lenne, ahol megtekinthetnénk a városunkról szóló dokumentum filmműsort.

Bár mindez ma még távoli célként lebeg eltőtünk, bízunk abban, hogy városunk illetékesei minden segítséget megadnak elképzeléseink mielőbbi megvalósításához. Ezen ügy érdekében szeretnénk megnyerni a város közvéleményét, s jó lenne, ha gondolatainkhoz minél több észrevételt és javaslatot fűznének.

Salamon Konrád
helytörténész

3. kép Az újkortörténeti muzeológia feladata és lehetőségei Dunaújvárosban[105]

[105] Dunaújvárosi Hírlap, 1966. 03. 11., 5.

Töprengés tények és tervek fölött

— A Dunaújvárosi Múzeum jövőjéről —

Hiába keresek a városban olyan táblát, mely tétova idegenként eligazítana a Városi Múzeum irányába — nem találok. Igaz, megkérdezni is meglehet, merre van — dehát az útjelző egyben ötletadó is. Ha látom: a Múzeum arra van, talán kedvem kerekedik meg is nézni. Nem tenném szóvá, ha biztos forrásból nem tudnám, hogy a Dunaújvárosi Múzeum kerek egy esztendeje kér ilyen táblát. Igéretet mindig kaptak — útjelzőt soha!

Talán azért is olvastam oly sok kétkedéssel, töprengéssel, hitetlenkedéssel és értetlenséggel egy közelmúlti ankét anyagát, melyben az arra illetékesek a Dunaújvárosi Múzeum kialakításának irányelveit, valamint a várostörténeti kutatás feladatait és terveit vitatták meg.

Különösen annak tudatában olvastam ilyen lelkiállapotban, hogy a Múzeumban dolgozók olykor „múzeum-karikaturának" becézik intézményüket némi iróniával és öniróniával.

Ha szűkös helyükre, pincékben hányódó, és napról napra pusztuló leletanyagukra gondolok, ha a minimális technikai eszközök hiánya jut eszembe, ha az elfásulások és görcsös újrakezdések emlékeit rakosgatom — mindkettő jogos. Egy-egy igéret hányszor felvillanyozta már az ott dolgozókat?! És be nem váltása mennyiszer okozott tényleges és morális törést?!

Hidegen hagyna a dolog, ha a Dunaújvárosi Múzeum ügye luftballon-jellegű lenne. A semmit vagy az igen keveset igyekeznek a ténylegesen sokszorosára fújni. Dehát a Rácdombon talált, a zselizi műveltség jeleit őrző edénytöredéktől kezdve a világszerte híres pentelei bronzleleteken át Intercisa jelentős emlékeiig már sokminden igazolta, hogy Dunaújváros az ország, sőt Közép-Európa legjelentősebb lelőhelyeinek egyike. A város építése és továbbépülése a régészeti gazdagság újabb és újabb bizonyítékait tárja napvilágra. Es szinte azért, hogy a napfényre kerülő leletek örökre elvesszenek valamelyik dunaújvárosi pince mélyén. Ha csak Székesfehérvár, az István Király Múzeum idejében nem segít, s a legértékesebb dunaújvárosi leleteket el nem szállítják a megyei központba. Ez a „segítség" már elég régen kísért, hiszen a világhírű aranyleletek hajszál híján már elvándoroltak a székesfehérvári múzeum páncélszekrényébe, és a Dunaújvárosi Múzeum kialakításának irányelvei is azt jelzik: az itteni múzeumban háttérbe kell, hogy szoruljon a múlt. A Dunaújvárosi Múzeumban a szocialista város történetét és jelenét kutató és bemutató intézményt kívánnak kialakítani, melyben a korábbi időszakok emlékei annyi helyet kapnak, amennyit egy ma élő, a közelmúltban keletkezett város sem nélkülözhet.

Nem az fáj, hogy Dunaújváros (azaz az 1950 óta élő város) története kerül a Múzeum munkájának középpontjába! Fontos, hogy megőrizzük és az utókornak tanulságul adjuk át Magyarország első szocialista városának embrió-létét és ifjúkorát! De ez a törekvés ne jelentse egy régebbi múltnak eltékozolását.

Az „irányelvek" szerint a régészeti és a néprajzi emlékek bemutatása nem a későbbiekben felépítendő múzeumban történik majd, hanem az Öreghegyen és az Óvárosban. Vagyis nem egy, hanem három múzeum lesz? Néprajzi Múzeum az Óvárosban, római kori az Öreghegyen — és egy legújabbkori valahol az újvárosban? És talán mindjárt egy bronzkori is a Radar tőszomszédságában, a Kozider-padláson?!

És ha mindez nem utópia? Ha i d ő v e l lesz szkanzem az Óvárosban, a romkert és rómaikori múzeum az Öreghegyen, bronzkori a Kozider-padláson, újkori pedig a stadion szomszédságában?!

Csak lesz-e mit tenni beléjük!

Az utóbbi évek leletanyagának rekonstruálása vontatottan halad. Az anyag nagyrésze pusztulásnak indult, összekeveredett, felimerhetetlenné és meghatározhatatlanná vált.

Sokkal megnyugtatóbbak és egyértelműbbek a helytörténeti kutatásnak azok a területei, melyek részben krónikási, részben szociológusi, részben pedig tényleges dokumentáció-gyűjtési feladatokat jelölnek ki. Valóban fontos a város eszményeit megörökítő fényképek, filmek, visszaemlékezések, emlékiratok, levelek összegyűjtése. Ezek kiállítása is érdekes. Hasonlóképpen hasznos maketten át szemléltetni a város fejlődését. Óriási jelentősége van mindennemű szellemi gyűjtésnek... de... A gyűjtőmunka megszervezésére készült tervezet legalább annyira utópisztikus, mint a háromműzeum elv. Hangzani szépen hangzik: „Széles társadalmi aktiva-hálózat kiépítésére van szükség: amint a munka természete is nemcsak múzeumi, de társadalmi jelentőségű is." A „kiépítés" gyakorlata, a ténylegesség azonban nem került papírra, vagy ha igen, nem kevésbé általánosan, mint a fentebb már idézett mondat.

És ami ténylegesen van? Egyetlen helytörténész, az sem csak dunaújvárosi feladattal megbízva, hiszen „megyei státuszban" van, s nemcsak Dunaújváros, hanem Fejér megye egésze működési területe. Ráadásul technikai és anyagi adottságai is szűkösek. Ismét az „irányelvekből" idézve: „A mai jelenségek, események aktív rögzítéséhez fényképezésre, filmezésre, magnetofon-felvételekre van szükség. Ezek számára jelenleg szinte minimális mértékben sem áll rendelkezésünkre fényképezőgép, filmfelvevő, magnetofon... Helytörténeti tárgyvásárlásra a megyei keret 4 ezer forint jelenleg. Ha évente legalább egy makettet kívánunk elkészíteni, a tárgyvásárlási szükséglettel együtt évente Dunaújvárosban legalább 40 ezer forintot kellene felhasználnunk..."

Vagyis az ankét anyaga többszörös ellentmondásokat rejt magában. Az első és legfontosabb a tények és a tervek ellentmondásossága. A tervek ugyanis nem a tényekből, legfeljebb a torzított tényekből indulnak ki. De még a tervek sem egyértelműek, nem tisztázottak. Utópia lengi át őket és szemléleti zavarosság.

Nem az „újszerűvel" szembeni bizalmatlanság ez részünkről, csupán olyan dolgok feletti töprenges, mely Dunaújváros kultúrájának fontos kérdése még akkor is, ha olykor háttérbe szorul. Az „irányelvek" bármennyire szépek, a tagadásban messzebb jutottak, egyértelműbbek, mint az igenlésben. Ez pedig már önmagában is elég ok a töprengésre.

Rózsa András

4. kép Töprengés és tények a tervek fölött[106]

[106] Dunaújvárosi Hírlap, 1966. 07. 15., 5.

Búcsú egy háztól

Nem. Lebontásra mégsem ítélték. Csak átalakítják, és közel tizenkilenc évi szolgálat után múzeum lesz a pártházból.

1951 november 7-én készült el az épület és azóta minden házak között elsőként szolgálta Dunaújvárost: a városi pártbizottságnak adott otthont. Tanúja volt történeti érdekességű pillanatoknak, száz meg száz várost érintő döntés született falai között, százak, ezrek lépték át küszöbét gondjaikkal, távoztak kapuján új hittel, új reménnyel, sokan ezekben a szobákban lettek kommunisták, tanulták meg a marxizmust-leninizmust, ismerkedtek a politizálás tudományával, lettek ifjúból felelősséget vállaló felnőtté.

Persze, egy ház csak kerete annak, ami belsejében, szobáiban történik. És tisztelni sem az épületet, inkább a benne folyó munkát szokták. A munka, a tartalom pedig már átköltözött egy új, szebbnek mondott, korszerűbb épületbe. Maradt az üres ház, a keret. De vajon nem tisztelik-e meg a házat emléktáblával, ha falai között híres ember, emberi nagyság született? De igen. És nem érdemelne emléktáblát a pártház, ahol tizenkilenc éven át újra és újra megszületett a várost teremtő gondolat? De igen.

Nézem a cipőkoptatta lépcsőket. Hány malteros bakancs, gumicsizma baktatott itt felfelé, és mennyi minden változott meg a ház körül, amíg a bakancsos, csizmás divatot ebben a szüntelenül születő városban felváltotta a félcipő.

A város főterének mai képéből úgy tűnik, mintha a város tervezői elrejteni igyekeznének, mintha szégyenkeznének a — most már így mondjuk — régi pártház miatt. De akik benne dolgoztak, vagy nap mint nap átlépték küszöbét, megszokták és megszerették furcsa stílustalanságát. Mint ahogy 10—20 év elmúltán inaséveit, és a mégoly avitt műhelyt is megszereti és nem felejti az ember.

M.

5. kép Búcsú egy háztól[107]

[107] Dunaújvárosi Hírlap, 1970. 05. 01., 3.

Október közepén nyílik a múzeum

A hagyományos, októberi múzeumi hónapot új helyen, a főtéren, a régi pártház második emeletén rendezi a Dunaújvárosi Múzeum. A beköltözés már megtörtént, azonban még korántsem került minden a helyére. *Salamon Konrád*, a múzeum igazgatója az új épületben is helyhiányra panaszkodik.

— A földszinten kapott helyet a restauráló műhely, a második emeleten az irodák, az előadótermek, kiállító terem. Római-kori leletanyagunk roppant mennyiségére való tekintettel, meg sem kísérelhetjük az anyag kiállítását, ezért egy éven belül vaskori kiállítást állítottunk össze. Ebből az időszakból is gazdag és érdekes gyűjteménnyel rendelkezik a múzeum, azt mondhatnám, hogy értékesebb a római-kori anyagnál. Intercisa emlékeit csak akkor tudjuk bemutatni, ha az épületből végleges helyére, az új munkásotthonba költözik a könyvtár.

A római-kori leletekből addig szabadtéren találkozhatunk a kő-emlékekkel: a múzeum belső udvarán állítják ki a legértékesebb köveket és a Castrum városrészben is létrehoznak egy kőtárat. Feldolgozzák és a közönség előtt megnyítják az augusztusban talált római-kori téglaégető kemencét, valamint a Castrumban feltárt többi épület maradványait.

A múzeum közelebbi eseményére, a múzeumi hónap rendezvényeire készül. Október 5-én 18 órakor a múzeum előadótermében *Salamon Konrád* Fejér megye felszabadulásáról tart előadást. A múzeum hivatalos megnyitására október közepén kerül sor, ekkor gazdag anyagú, XX. századi magyar képzőművészeti kiállítás várja a látogatókat, majd október 25-én délelőtt 10 órakor nyilvános sétán a múzeum munkatársai bemutatják a múzeumot a közönségnek és beszélnek terveikről. A múzeumi hónap eseményeit *Visy Zsolt* régész előadása zárja, október 26-án 19 órakor beszámol az intercisai ásatások legújabb eredményeiről.

6. kép Október közepén nyílik a múzeum[108]

[108] Dunaújvárosi Hírlap, 1970. 09. 19., 5.

A múzeum és a könyvtár megnyitójáról jelentjük

A november 7-ével kapcsolatos ünnepségsorozatnak jelentős kultúrpolitikai eseménye volt péntek délután fél 5 órakor a városi múzeum és a városi-járási könyvtár költözés utáni megnyitója.

A múzeum kistermében rendezték meg az ünnepséget, amelyen megjelent Takács Imre, a Fejér megyei pártbizottság titkára, Sárosi József, a városi pártbizottság első titkára, dr. Maróti János, a városi tanács vb-elnöke, több más párt- és közigazgatási tisztségviselő, megyénk és városunk társadalmi és kulturális életének számos képviselője. Dr. Bóna István régész, egyetemi docens Budapestről utazott le az ünnepségre.

Dr. Salamon Konrádnak, a múzeum vezetőjének bevezető szavai után Sófalvi István, a városi tanács vb elnökhelyettese emelkedett szólásra. Ünnepi beszédében méltatta a kettős megnyitó kultúrpolitikai jelentőségét, majd a múzeumról szólva így folytatta:

— Múzeumunk elismert tudományos munkája mellett intenzíven kapcsolódhat be, mivel az objektív feltételek messzemenően biztosítottak, művelődéspolitikai munkánkba, bemutatva a régmúlt és a közelmúlt történetét. Nem ünneprontás részünkről, ha elmondom, hogy sokat várunk múzeumunk kollektívájától az elkövetkező időkben, — hangsúlyozta Sófalvi István, majd arról beszélt, hogy a római kori emlékek felkutatása mellett a helytörténeti kutatásnak is tág tere van városunkban, amelynek története születése pillanatától kezdve rögzíthető, dokumentálható. A tanácselnökhelyettes ezután a könyvtárra fordította a szót:

— Városi-járási könyvtárunk az itt dolgozó kollektíva lelkes munkájával már régen szerves része városunk közművelődésének. Megalakulása óta mintegy 2,5 millió könyvet kölcsönzött. A könyv művelődéspolitikai jelentőségét, azt hiszem, ebben a környezetben nem szükséges méltatnom, hiszen valamennyien tisztában vagyunk vele. Az új könyvtári helyiségek, amelyek bár ismét ideiglenesek, nem „provizóriumok", biztosítják a jó könyvtári munka alapfeltételeit, és meggyőződésem, hogy ezek a jó feltételek a könyvtári munka minőségét nagy mértékben javítva jelentősen hozzájárulnak kultúrpolitikai célkitűzéseink megvalósításához.

Sófalvi István ezután köszönetet mondva a megyei könyvtár és a megyei múzeum által nyújtott elvi és gyakorlati segítségért, így fejezte be ünnepi beszédét:

— Mikor megtisztelő feladatomnak eleget téve városunk új kulturális létesítményeit megnyitom, mindkét intézmény dolgozóinak jó együttműködést és sok sikert kívánok.

A megnyitó után Horváth Ferenc Jászai-díjas kiváló művész, a Madách Színház tagja adott ünnepi műsort, majd a megnyitó vendégei megtekintették a fehérvári Csók-galéria anyagából rendezett képzőművészeti kiállítást. Egy emelettel lejjebb Venesz Béla könyvtárigazgató fogadta s kalauzolta végig a vendégeket a könyvtáron, bemutatva a kölcsönzőhelyiséget, a zeneszobát, az olvasótermet és a gyermekkönyvtárat.

7. kép A múzeum és a könyvtár megnyitójáról jelentjük[109]

[109] Dunaújvárosi Hírlap, 1970. 11. 10., 5.

Kőtár épült

Néhány hetes munkával a Dunaújvárosi Múzeum munkatársai szabályosan berendezett kőtárrá alakították át az Öreghegyi út 29. számú ház udvarát és környékét. Az épület a Dunaújvárosban folyó ásatások centruma, az 1967-ben feltárt késő római temető kőanyagát a korábbiakban is itt tárolták. A korábbi tárolóhelyen most kiállítás-szerű elrendezésben kaptak helyet az értékes kőleletek, és a Dunaújvárosi Múzeumból is ideszállították a kisebb oszlopokat, domborműves kőtáblákat. Rövidesen a kőtárba kerülnek a szarkofágok is. A múzeum munkatársai néhány nagyobb kőnek betonalapzatot készítettek, a több darabból álló sírköveket összebetonozták és kiállították, többek közt azt a szobor talpazatot, amelyen ma is jól látható az egykori bronzszobor lábnyoma. A kőtár területét parkosították, a kiállított köveket tavasszal már pázsitszőnyeg veszi körül. A kőtár — amely ideiglenes jelleggel körülbelül négy—öt évre készült — rövidesen a nagyközönség számára is megnyílik.

Múzeumbarátok találkozója

A szalkszentmártoni múzeumbarátok körének tagjait látják vendégül ma délután a dunaújvárosi múzeumbarátok. Vendégeink és a dunaújvárosi érdeklődők délután 2 órától a helyszínen tekinthetik meg a dunaújvárosi ásatásokat, majd délután 4 órakor a múzeum épületében *Visy Zsolt* megbízott múzeumigazgató előadását hallgatják meg. Az előadást az ásatásokról készült film illusztrálja.

8. kép Kőtár épült és Múzeumbarátok találkozója[110]

[110] Dunaújvárosi Hírlap, 1971. 10. 22., 5.

Nyári kulturális program

A jövő héten kezdődnek a múzeumkerti esték

Gazdag és sokrétű kulturális programot kínál az idei nyár a dunaújvárosiaknak.

A programok közül különösen színvonalasnak ígérkezik az egyre népszerűbb múzeumkerti esték, amelyeket, reméljük nem utoljára rendeznek meg a Dunaújvárosi Múzeum zöldelő udvarában. A sorozat a Dunaújvárosi Szimfonikus Zenekar hangversenyével kezdődik a jövő héten, június 17-én, hétfőn este nyolc órakor. Ezen az estén — amelyen a Központi Énekkar is közreműködik — Mozart- és Haydn-művek szerepelnek a műsoron.

A múzeumkerti esték keretében első ízben mutatnak be ebben az évben egy színművet is: *Kocsis István*, az erdélyben élő magyar író Bolyai estéje című kétrészes monodrámáját láthatják a dunaújvárosiak *Turián György* és *Takács László* rendezésében, a címszereplőt alakító *Piróth Gyula* színművésszel.

A dunaújvárosi zenekedvelő közönség a Barokk muzsika gyertyafénynél összeállítást — főként Bach-műveket — is a múzeumkertben élvezheti, mégpedig *Forgács Éva* énekművész és a Magyar Barokk Trió (*Csetényi Gyula*, fuvola; *Mező László*, gordonka; *Végvári Csaba*, csemballó) előadásában.

A legsokrétűbb műsort *Szentpál Mónika* Fésületlen gondolatok című önálló előadóestje kínálja: Műsorában a lengyel *Lec* aforizmáitól *Moldova* Magyar atom című szatírájáig a legkülönbözőbb műfajok szerepelnek, s a gondolatok sokrétűségét többek között *Örkény István* és *Gádor Béla*, *Weöres Sándor* és *Václ Mihály*, *Mrozek* és *Hartley*, *Csernisevszkij*, *Buchvald* és *Rozevicz* írásai ígérik.

Színvonalasnak ígérkezik a nyár második felére tervezett Peng a gitár című este is, amelyen többek között *Shakespeare*, *Lope de Vega*, *Robert Burns* és *Garcia Lorca* műveit *Márai Enikő* előadóművész a Mosóczi gitárkvartett kíséretében tolmácsolja a közönségnek. A múzeumkerti esték nyári programját augusztus végén *Jobba Gabi*, *Lázár Kata*, *Iglódi István*, *Csikos Gábor* és *Tolnai Miklós* Villon-estje zárja.

A múzeumkerti esték előadásaira — amelyeket rossz idő esetén a Dunai Vasmű Művelődési Házban tartanak meg — bérletek is válthatók a Bartók Béla Művelődési Központban.

Az Uitz Béla Kiállítási Terem nyári programja *Deim Pál* tárlatát követően június 21-én *Lóránt János*, Munkácsy-díjas festőművész kiállításával folytatódik. A teremben a nyár folyamán emlékkiállítás is lesz: *Nagy Balogh János* festőművész születésének századik évfordulója alkalmából, amelyet a Magyar Nemzeti Galéria anyagából rendeznek meg. A nyári tárlatok sorát *Pásztor Gábor* grafikusművész kiállítása zárja.

A Városi Múzeumban két kiállítást rendeznek: a Feltárástól—bemutatásig című, az 1993. római sír feltárásával kapcsolatos munkát is bemutatja az érdeklődőknek, akik a Dunaújváros és környéke az őskorban című kiállítás érdekes anyagával is megismerkedhetnek. Ezen a nyáron is megtekinthető a víztorony melletti Római kőtár gazdag anyaga.

A dunaújvárosi Szabadtéri Színpad ezen a nyáron a könnyűzenei program mellett egy nagy érdeklődésre számot tartó előadást is műsorra tűzött: *Déri Tibor* művét, a Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról című musicalt a kecskeméti Katona József Színház művészei mutatják be. Lesz persze a Szabadtéri Színpadon esztrádműsor is: a Halló itt Balaton című, *Koós János* és *Kovács Kati* felléptével, önálló koncertet ad a Bergendi-együttes, egy teljes estet betölt *Zalatnay Sarolta*, egy másikat az Omega-együttes műsora. Hangversenyt ad még a Fonográf együttes is.

9. kép Nyári kulturális program - A jövő héten kezdődnek a múzeumkerti esték[111]

[111] Dunaújvárosi Hírlap, 1974. 06. 11., 5.

Fényképek[112]

10. kép Weiner Tibor, a város első főépítésze[113]

11. kép A kísérleti panel

[112] A csatolt fényképek a dunaújvárosi Intercisa Múzeum fotótárából származnak. Ahol lehetőségem volt rá, jelöltem a leltári vagy gyarapodási számokat.
[113] 78.26.1. ltsz. fénykép. Intercisa Múzeum, fotótár.

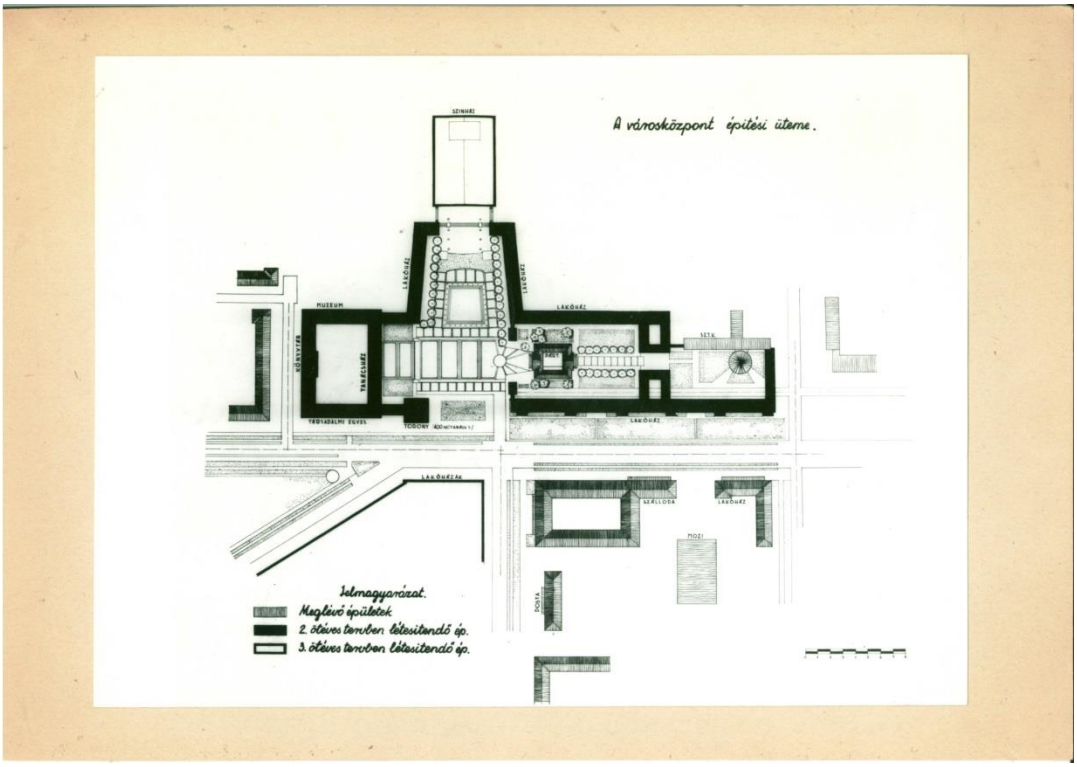

12. kép A városközpont építési ütemterve

13. kép Bivaly típusú épület

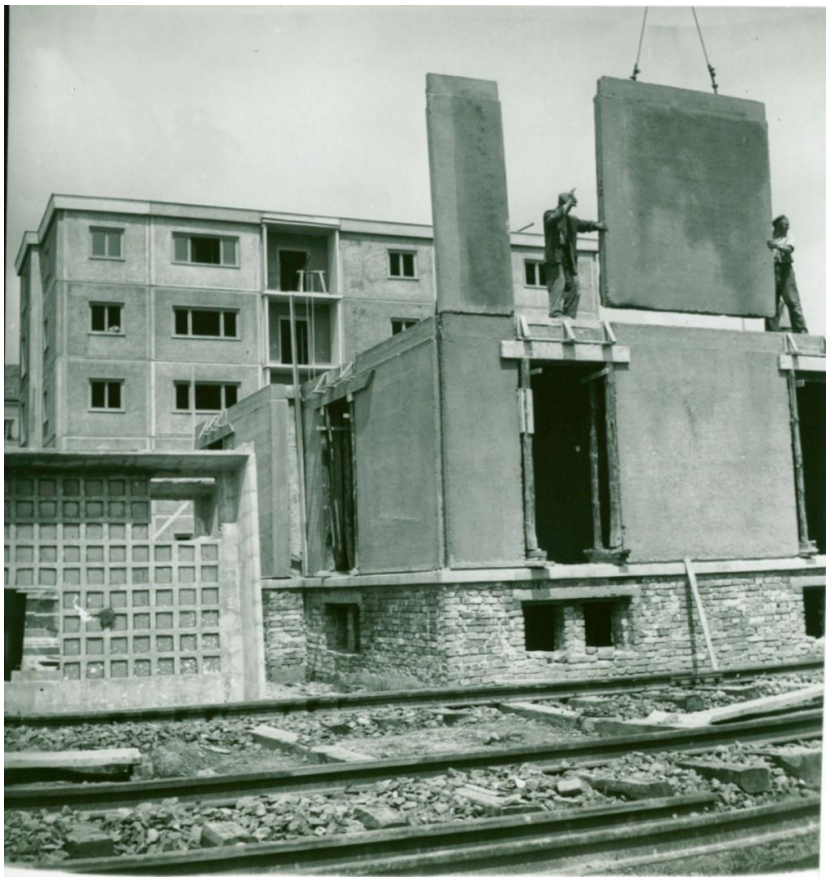

14. kép Az első panelek

15. kép Nagypaneles építkezés a Castrumban[114]

[114] 78.49.1. ltsz. negatív.

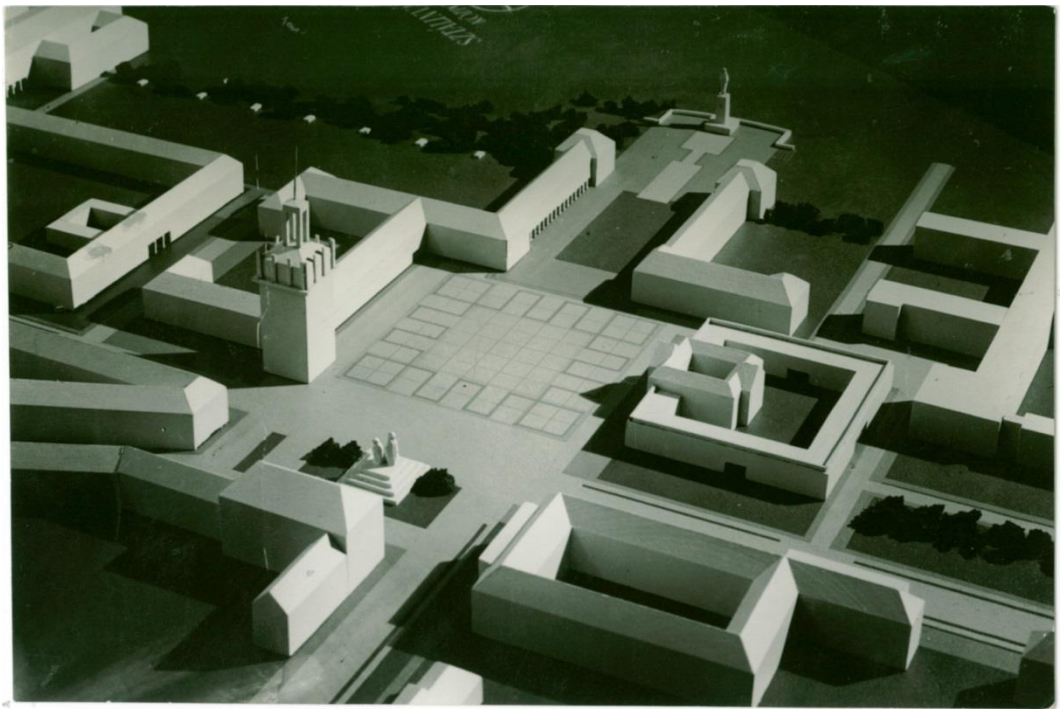

16. kép A főtér egyik terve a Sztálin szoborral

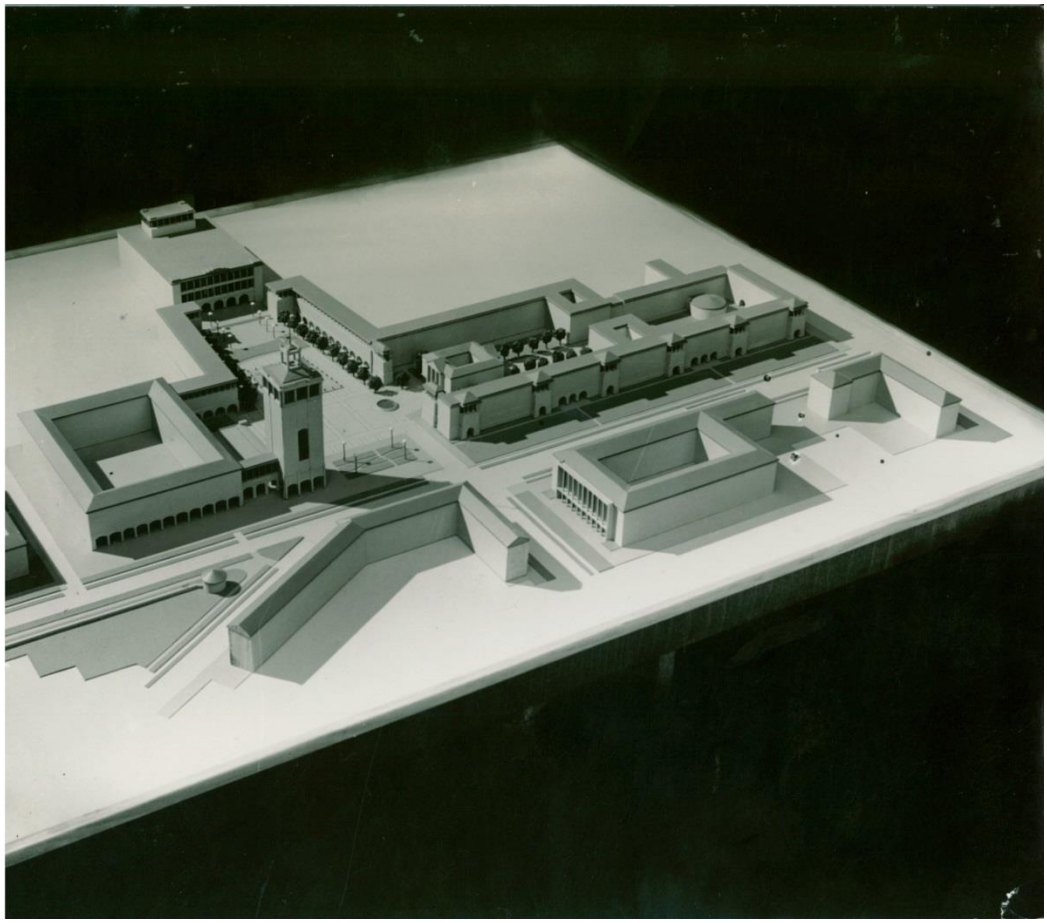

17. kép Városterv[115]

[115] Gy. sz. 10. Intercisa Múzeum, Történeti Gyűjtemény.

18. kép Város makett[116]

19. kép Kiss István Lenin szobra, 1970.

[116] Gy. sz. 10. Intercisa Múzeum, Történeti Gyűjtemény.

20. kép A Lenin-szobor a múzeum felől fényképezve, 1970.

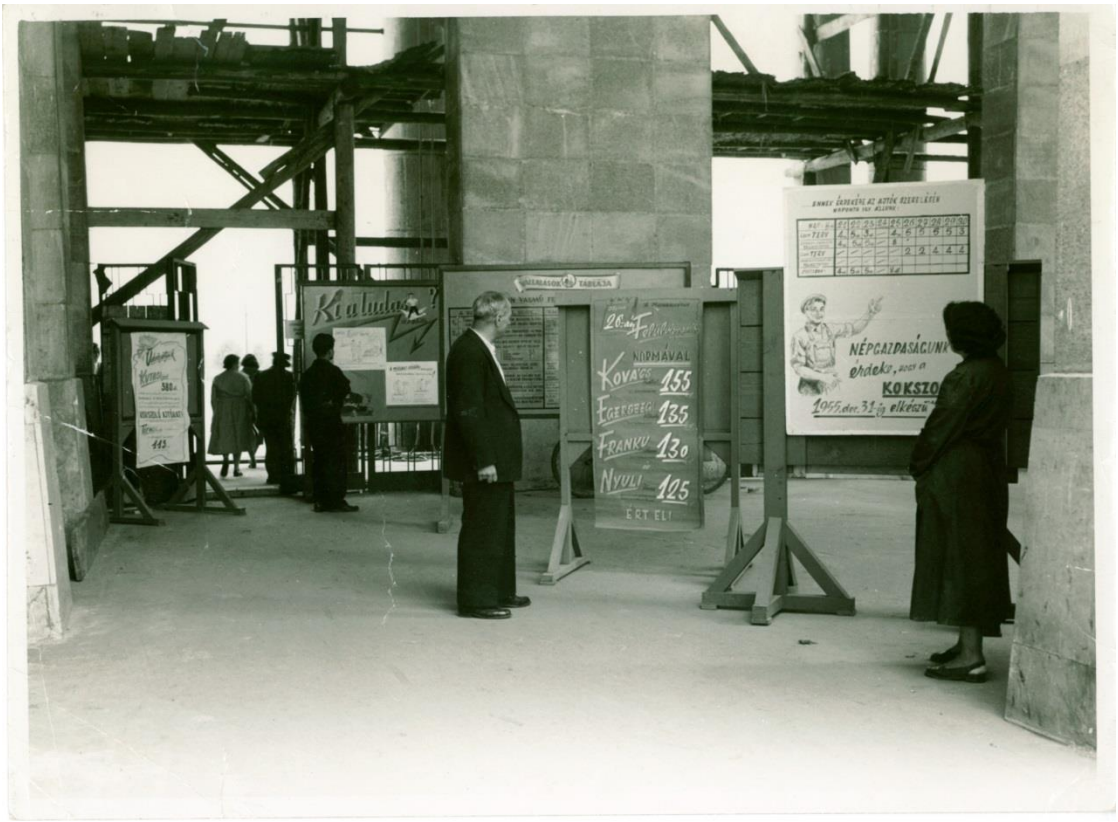

21. kép Kiállítás a Vasműben 1955-ben

22. kép F. Petres Éva, a múzeum munkatársa

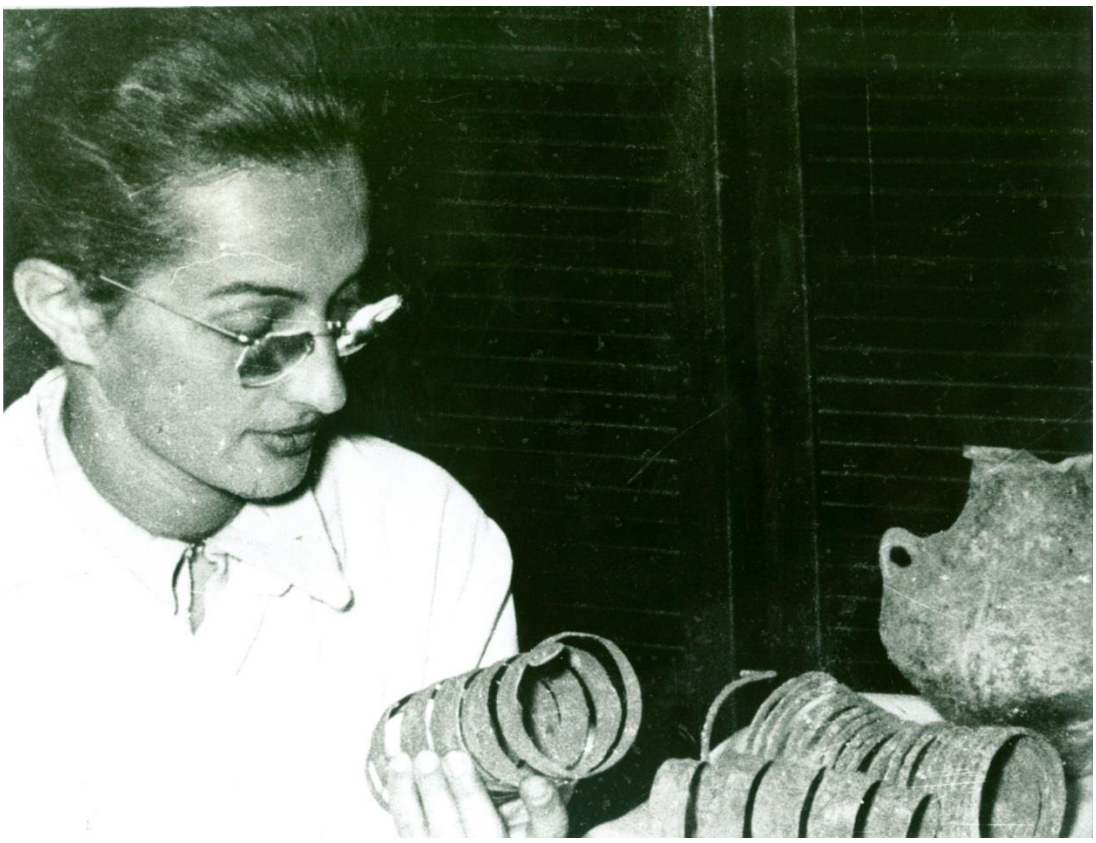

23. kép Bónáné Vágó Eszter, régész

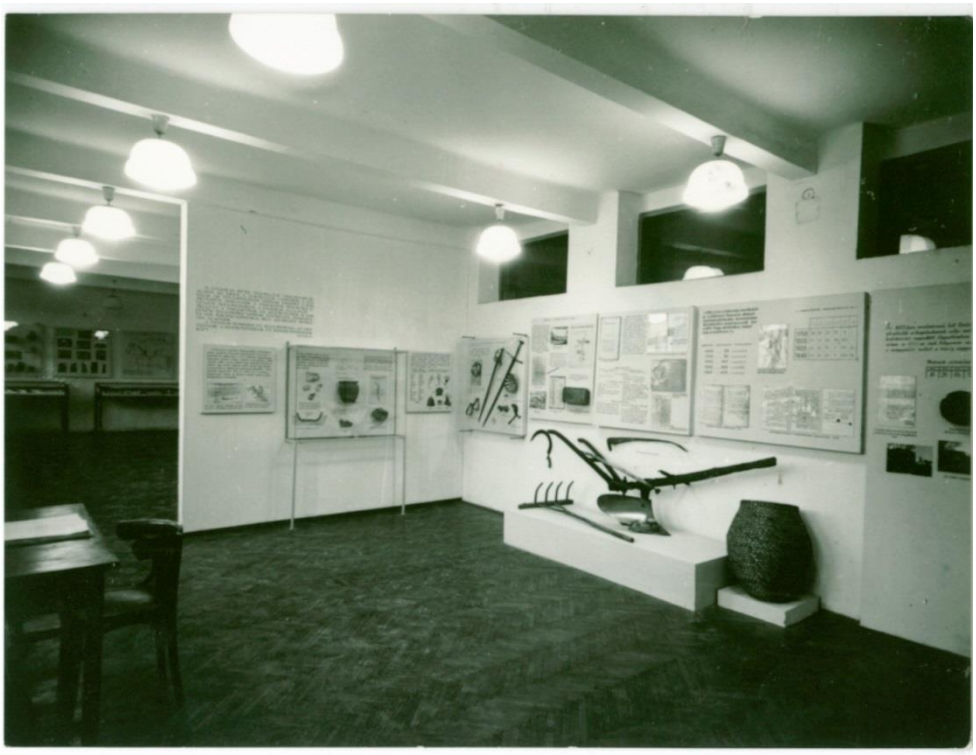

24. kép A múzeum első állandó kiállítása - "Sztálinváros története" 1951-ben ezzel a kiállítással nyílt meg a múzeum[117]

25. kép Kiállítás a Vasvári iskolában

[117] 78.118.1. ltsz. negatív.

26. kép Kiállítás a Vasvári iskolában

27. kép „A népi kultúra emlékei” című kiállítás, 1971.

28. kép A múzeum avatása 1970-ben

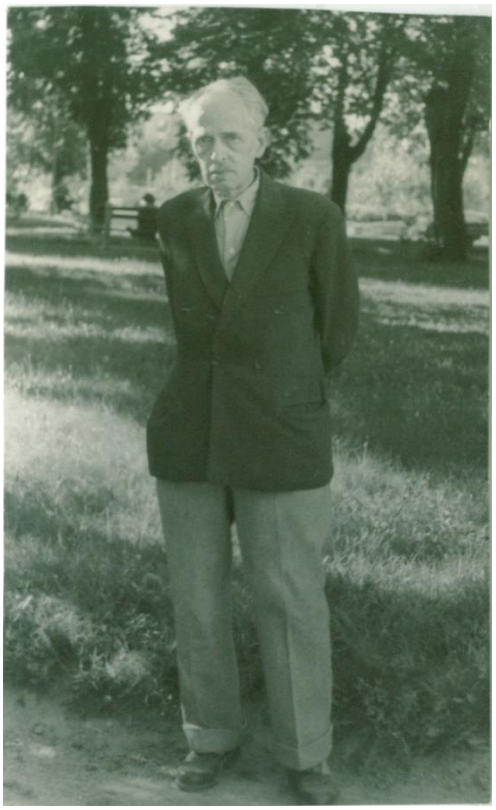

29. kép Szalay Sándor, a múzeum első restaurátora

30. kép Paálné Bakó Edit a restaurátorműhelyben dolgozik

31. kép Késmárky Rita restaurátor

32. kép Múzeumkerti est - nyitó est 1972-ből – a Központi Énekkar fellépése[118]

33. kép André Pette francia festőművész

[118] 78.84.1. ltsz. negatív.

34. kép Egresyné Tóth Ila, szobrászművész

35. kép Őszi tárlat 1972-ben[119]

[119] 78.45.1. ltsz. negatív.

36. kép Amatőr képzőművészeti szakkör 1973-ban[120]

37. kép Domanovszky Endre egy munkája

[120] 78.46.1. ltsz. negatív.

38. kép Korsós lány

39. kép A Martinász szobor

40. kép Részlet a "Kiskrajcár" című filmből

41. kép Jeges Ernő - "Sztálinváros a jövőben"[121]

[121] https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-augusztus-honap-mutargya--festmeny-sztalinvarosrol, 2021. augusztus 5.

42. kép Jeges Ernő - "Sztálinváros a jövőben" részlet[122]

43. kép Jeges Ernő - "Sztálinváros a jövőben" részlet[123]

[122] https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-augusztus-honap-mutargya--festmeny-sztalinvarosrol, 2021. augusztus 5.
[123] https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-augusztus-honap-mutargya--festmeny-sztalinvarosrol, 2021. augusztus 5.